

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologických věd

Bakalářská práce

Historie české menšinové školy v Zátoni v letech 1920–1950

Autor práce: Michaela Kellingerová
Vedoucí práce: prof. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D.
Studijní obor: Pedagogika volného času (KS)

2023

„Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.“

Michaela Kellingerová

.....

02. 09. 2023

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala prof. ThLic. PaedDr. Martinovi Weisovi, Th.D. za odborné vedení, pomoc a poskytnuté konzultace při zpracování této bakalářské práce.

Obsah

Úvod	6
1 Obec Zátoň.....	7
1.1 Geografie	7
1.1.1 Sousední obce	8
1.1.2 Původ názvu obce	8
1.1.3 Historická místa a kulturní památky	9
1.2 Historie	9
1.2.1 Hradiště Zátoň.....	10
1.2.2 Benediktini v Zátóni.....	10
1.2.3 Správní obvod, počet obyvatel, občanské vybavení	11
2 Historie školy v Zátóni 1920–1938 (1. republika).....	12
2.1 Stručná charakteristika doby.....	12
2.2 Česko-německé vztahy	12
2.2.1 Průběh voleb v Zátóni v roce 1935	14
2.2.2 Národní jednota pošumavská (NJP).....	14
2.3 Školství v první republice.....	14
2.3.1 Učitelé	16
2.3.2 Prázdniny	16
2.3.3 Matice školská	16
2.3.4 Menšinová škola	17
2.4 Život v menšinové škole v Zátóni 1920–1938	17
2.4.1 Učitelé	19
3 Historie školy v Zátóni 1938–1945 (nacistická okupace)	23
3.1 Stručná charakteristika doby.....	23
3.2 Česko-německé vztahy	23
3.3 Důsledky nacistické okupace pro české školství a školu v Zátóni	24
3.3.1 „Uzavření školy"	24
4 Historie školy v Zátóni 1945-1950 (poválečné období).....	25
4.1 Stručná charakteristika doby.....	25
4.2 Česko-německé vztahy	25
4.3 Školství v poválečném období.....	26

4.3.1	Malotřídní škola.....	27
4.4	Malotřídní škola Zátouň 1945–1950.....	27
4.4.1	Škola po Vítězném únoru.....	30
	Závěr.....	32
	Seznam použitých zdrojů.....	33
	Archiválie.....	36
	Seznam tabulek	37
	Seznam příloh.....	38
	Abstrakt.....	41
	Abstract.....	42

Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám historií základní školy v Zátoni v období mezi lety 1920–1950. Zájem o dané téma vzbudily jednak mé pedagogické kořeny, současné povolání vychovatelky ve školní družině a obliba historie.

Původně jsem si zvolila školu ve Větrní. S větřínskou školou jsem svázána už od mládí a mám k ní určitý citový vztah. Bohužel, česká kronika z rané doby její existence není zachována.

Po konzultaci s vedoucím práce jsem se rozhodla pro českou menšinovou školu v Zátoni. Důvodem druhého výběru je provázanost právě s Větrním. Několik pedagogů působících na zdejší škole přešlo do Větrní a stalo se zde mými učiteli, přičemž má učitelka z Gymnázia ČK byla žákyní místní školy v 50. letech.

Cílem práce je přinést ucelený obraz o „životě“ této české menšinové školy z pohraniční oblasti a uvést jej do kontextu s historickými a politickými událostmi dané doby, jimiž byl její chod mnohdy zásadně ovlivněn.

Práce je ve formě teoretické, strukturovaná do čtyř hlavních kapitol, které jsou v rámci přehlednosti dále rozděleny do několika podkapitol. První kapitola popisuje geografii a historii obce Zátoň. Další tři kapitoly jsou zaměřeny na určité období: první republika, nacistická okupace a na poválečnou dobu do roku 1950. V těchto kapitolách je uvedena stručná charakteristika doby, česko-německé vztahy, vývoj školství a zmapován život na české škole v Zátoni. V některých kapitolách se také věnuji Zátoňským Dvorům kvůli těsnému propojení se Zátóní.

Při psaní této práce byla využita zejména přímá metoda opírající se nejen o kroniku vedenou učiteli zátoňské školy a další dobové prameny, ale i o historickou odbornou literaturu. Pro doplnění neúplných, chybějících či špatných informací pak metoda komparativní či nepřímá.

Archiv SOKA Č. Krumlov, Národní digitální knihovna Kramerius, virtuální archiv Monasterium, soukromá knihovna Zdeňka Duffka, webová stránka Jihočeské vědecké knihovny ČB jsou hlavními zdroji mé práce.

Práce je doplněna o obrazový materiál. V seznamu příloh je předložen plán obce Zátoň a Zátoňských Dvorů, který nakreslil bývalý odsunutý německý občan. Plán ukazuje umístění domů a jména jejich obyvatel v roce 1945. Dále jsou do seznamu umístěny dobové fotografie Zátóně, české školy a tabulka z výsledků voleb.

1 Obec Zátoň

V Jihočeském kraji se nachází hned dvě obce s názvem Zátoň.

Malá dřevařská vesnice Zátoň (německy Schattawa) v okrese Prachatice, asi 2 km od Lenory. První písemná zmínka o ní pochází z roku 1359.

V této práci nás bude zajímat druhá obec Zátoň (německy Ottau) spadající pod město Větřní, vzdálené cca 6 kilometrů. Tato obec je pravděpodobně nejstarší obcí na Českokrumlovsku.

1.1 Geografie

Zátoň (Ottau) se rozprostírá na pravém břehu Vltavy při soutoku Práčovského potoka mezi Českým Krumlovem a Rožmberkem. Obec leží ve výšce 533 m n. m. Podle sčítání obyvatel z roku 2021 žije v obci 12 obyvatel. Celá oblast je součástí Šumavského podhůří, konkrétně Českokrumlovské vrchoviny.

Českokrumlovsko zaujímá nejjižnější část České republiky a jako pohraniční region sousedí s Rakouskem. Nejjižnější cíp České republiky je u hraničního přechodu Studánky, na území zaniklé obce Radvanov (něm. Raifmass)¹. K hranici s Rakouskem je to od Zátoně asi 20 kilometrů jižně. Nejbližší větší rakouská města jsou Bad Leonfelden a Linz².

Neodmyslitelnou součástí regionu je Chráněná krajinná oblast Blanský les, jehož nejvyšší nadmořskou výškou je vrchol hory Klet³ (1084 m n.m.). Za dobré viditelnost lze z tohoto vrcholu spatřit rakouské Alpy.

Zátoň je obklopena lesy a kopcovitou krajinou, která nabízí nádherné výhledy do okolí. Protéká jí řeka Vltava, po níž se dříve plavilo dřevo z Vyššího Brodu do Českých Budějovic. Dnes je tato řeka oblíbená především u vodáků. Zátoň se nachází na nejrušnějším vodáckém úseku mezi Vyším Brodem a Českým Krumlovem. V roce 2007 byl nedaleko od vesnice otevřen vodácký kemp Vltava Všeměry. U silničního mostu na pravém břehu Vltavy je protipovodňová stanice provozovaná ČHMÚ České Budějovice.

Podél řeky napravo od mostu je „Ohrada Zátoň“, která se zaměřuje na chov jelena evropského, ovšem není přístupná veřejnosti. Obcí dále prochází cyklistická a pěší turistická trasa tzv. „Stezka středozemím“, která spojuje nejsevernější a nejjižnější bod naší republiky.

¹ Místo je označeno žulovým kamenem s pamětní deskou, hraničním kamenem a dřevěným kálem. s Označením „nejjižnější bod ČR“, obec zanikla v souvislosti s odsunem Němců po roce 1945.

² Srov. KOCH, Edmund. Farnost Ottau. [Http://www.ottau-zaton.eu](http://www.ottau-zaton.eu) [online]. Eitensheim: Förderkreis Kirche St. Johannes Beheadin, ©2021 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <http://www.ottau-zaton.eu/geschichte.html>.

V současné době v Zátóni chybí veškerá občanská vybavenost. V roce 1973 byla zrušena zdejší škola pro nedostatek dětí. Nyní se zde nachází „Turistická základna Zátoň“ provozovaná DDM Č. Krumlov. Obchod se smíšeným zbožím zde ukončil svou činnost v polovině 90. let 20. století. Dnes jsou starousedlíci zcela odkázáni na okolní vesnice a města. Pouze v Zátoňských Dvorech se nachází čtyřhvězdičkový rodinný wellness hotel „Sporthotel Zátoň“ z roku 1997. Nabízejí návštěvníkům relaxaci a všestranné sportovní vyžití.

1.1.1 Sousední obce

Na levém břehu Vltavy v těsném sousedství Zátóně se nacházejí **Zátoňské Dvory** (německy Ebenau). Obě vesnice jsou od sebe odděleny pouze mostem přes řeku Vltavu. Mnozí lidé pokládají Zátoňské Dvory za Zátoň. Edmund Koch³ je nazývá dvojčetem Zátóně⁴. V roce 2021 zde žilo 24 obyvatel.

Sousedními vesnicemi *na severozápadě* jsou **Bohdalovice** (4 km)⁵, **Hašlovice** (3 km) *na severu* **Práčov** (3 km), **Zátes** (4 km), **Všeměry** (2 km), *na jihovýchodě* **Čeřín** (2 km), *na jihozápadě* **Nahořany** (1 km) a *na západě* **Svéráz** (2 km).

Odsun německého obyvatelstva, špatná dopravní obslužnost a ekonomické důvody vedly k postupnému opuštění některých osad, což vedlo k jejich neúprosnému zániku. Dnes neexistují např. **Lověšice**, **Lověšické Rovné** a **Záhoří**. V prostoru bývalých Lověšic byla vybudována skládka nebezpečných odpadů.

Výběr vesnic není nahodilý, ale zcela záměrný, neboť několik místních dětí navštěvovalo právě českou školu v Zátóni. Do školy chodily převážně pěšky, a to i za nepříznivého počasí Cesta do školy velmi často vedla přes opuštěná místa. Z Čeřína docházel do školy pan učitel, který zde byl dočasně ubytovaný.

1.1.2 Původ názvu obce

Názvy obcí se vytvářely různým způsobem. Často na základě přírodních podmínek, v jaké lokalitě se nacházely nebo podle toho, jak zdejší místo vypadalo.

1) Český název obce

V Malém Ottově slovníku naučném (1906, s.1161) je Zátoň odvozena od zátoky. Stejně tak Mahek (1997, s.711) uvádí: „*Zátoň — zátoka, mělčina, od zatopiti = vodou zaplaviti.*“ Podle Jungmanna (1839, s.574) pochází od slova záseka, písečný násep nebo mělčina. Profous (1957, s.737–738) udává: táhlá, velmi plochá zátoka řeky, písečný násyp, mělčina. Dále upozorňuje na vznik slova ze základu slov topiti, tonouti nebo ze slovesa títi, vytínati, zatínati.

Původ názvu není zcela jednoznačný. Z předchozích výkladů je patrné, že je nejčastěji spojován s vodním tokem. Název mohl vycházet z tvaru koryta řeky Vltavy, z mělkého brodu nebo z podmáčeného lesa, kterým protéká potok.

Zátoň vznikla podél Linecké stezky u vltavského **brodu**, kde bylo vybudováno hradiště. Před prvním osídlením Salaba (1904, s. 40) popisuje Zátoň takto: „*Lesní statek Zátoň (...) byl prostoupen **túněmi** (...)*“. Okolo lesa navíc protéká **Práčovský potok**.

³ Edmund Koch je potomkem odsunutých Němců ze zaniklé vsi Lověšické Rovné poblíž Zátóně. Jeho otec Alois byl zpravodajem farnosti Zátoň (Ottau) v krajaňských časopisech.

⁴ Srov. KOCH, Edmund. Farnost Ottau.

⁵ Vzdálenost okolních vsí od Zátóně.

2) Německý název obce

Německé pojmenování obce vzniklo napodobením českého jména a odebráním počátečního z-, Zátoň → Ottau (Šmilauer 1963, s.101). „*Německé místní jméno Ottau bývalo vyslovováno měkce jako Odau*“⁶.

V historických pramenech se můžeme setkat s dalšími názvy Zátone: Zaton, Zathon, Zathan, Zatworz, Caton, Otov, Ottaw, Ottavia, Athou, Athaw.

1.1.3 Historická místa a kulturní památky

V Zátone najdeme jedinečný a historicky významný komplex, který zahrnuje pozdně gotický **kostel sv. Jana Křtitele s hřbitovem, faru a budovu německé školy**.

Kostel sv. Jana Křtitele je dominantou místního kraje. Bývalý farní kostel byl přestavěn za vlády Rožmberků. Pod farností Zátone bylo do roku 1946 14 obcí: Zátonešské Dvory (Ebenau), Dubová (Stubau), Lověšice (Lobiesching), Rovné (Ruben), Všeměry (Schömer), Hašovice (Hoschlowitz), Dobrná (Zistl), Branná (Pramle), Nahořany (Hochdorf), Zábrani (Kropsdorf), Běleň (Wieles), Jistebník (Stömnitz) a Čerín (Ziering)⁷. V devadesátých letech byl kostel několikrát vykraden. V r.1999 probíhal v sakristii archeologický průzkum. Sakristie byla považována za původní stavbu. Podle průzkumu byla přistavěna až k budově současného kostela. Kostel je postaven na původní románské stavbě.⁸ Díky spolku s názvem „Přátelé kostela sv. Jana Křtitele“ byl kostel mezi roky 2003–2005 zrestaurován. Spolek má členy v Německu a Rakousku. Někteří z nich jsou vysídlení nebo jejich potomci ze Zátone a přilehlých vesnic.⁹ Navzdory nucenému vysídlení stále považují zdejší kraj za svůj domov.

Zátonešský kostel obklopuje malý hřbitov, kde je jen několik hrobů, a to převážně německého obyvatelstva. V současné době neslouží svému účelu.

Fara místního kostela byla od r. 1958 do r.1987 památkově chráněna, v r.1994 zde byl zřízen hotel, který je několik let uzavřen.

Budova bývalé německé školy pocházející z 19. století, byla do r. 1987 také památkově chráněna. V současné době je však vlastníkem společnost s.r.o. a není nijak využita. Severně od kostela na strmém kopci se nachází slovanské hradiště (Zámecký les), pocházející z doby mezi 10. až 12. stoletím.

1.2 Historie

České země byly v dávných dobách obklopeny podél hranic hustými lesy. Hranice vedly podél důležitých řek a po hřebenech hor. Čechy s okolním světem spojovaly pouze obchodní stezky. Českokrumlovskem procházela tzv. stará Linecká stezka, která vedla od Lince přes Vyšebrodský průsmyk až do Rožmberka (Záloha 1983, s. 3). V Zátone tato stezka přecházela přes brod na pravý břeh Vltavy a pokračovala přes Přídolí do Krumlova a odtud do Netolic. V 16.století pak došlo k jejímu zániku.

⁶ MAREŠ, Jan a Edmund KOCH. Edmund Koch: Zátone – farní obec na Šumavě. In: *Kohoutikriz.org: šumavské ozvěny* [online]. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, ©2001-2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.kohoutikriz.org/autor.html?id=koche>.

⁷ Srov. KOCH, Edmund. Farnost Ottau.

⁸ Srov.EFFENBERKOVÁ, Petra. Zátone – Území s archeologickými nálezy. *Isad.npu.cz* [online]. Praha: Národní památkový ústav, © 2019 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://isad.npu.cz/zaton-29920>.

⁹ Srov. KOCH, Edmund. Farnost Ottau.

1.2.1 Hradiště Zátůň

Zmíněné stezky byly chráněny strážními věžemi a hradištěm, přičemž jedna z nich stála právě v Zátóni. Řídící učitel Kubálek toto místo popisuje ve školní kronice:

„Na severovýchod od fary je zámecký les, kde ještě dnes na kopečku najdeme zbytky hlásky strážní věže. Byla postavena z bezpečnostních a strategických důvodů. Byla malých rozměrů, vnitřní průměr 25–35 m a byla obklopena příkopem 6–10 m hlubokým. Podle Sedláčka to byla strážní věž obklíčeného hradiště. Tato hláska byla pravděpodobně zničena husity. Podobná hláska byla také ve Spolí a v Přídolí. Kájovská kronika zmiňuje výslovně hlásku v Zátóni a sice již kol. r. 1100.“¹⁰

Pan učitel pravděpodobně vycházel kromě kroniky obce Kájov také z knihy Augusta Sedláčka „Hrady, zámky a tvrze království Českého, Díl 3: Budějovsko“. Usuzuji tak z odkazu na Sedláčka a z podobnosti Sedláčkova textu, který v kronice není správně podán. Z Kubálkova textu totiž vyplývá, že malá byla strážní věž, zatímco Sedláček míní celé hradiště. Také se nejednalo o věž obklíčeného hradiště, nýbrž hradiště bylo obklíčené ze dvou stran potokem.

Dle Kubálka byly kameny ze zničené hlásky použity na stavbu místního kostela.¹¹

1.2.2 Benediktini v Zátóni

Vykácením lesů podél obchodních stezek začala kolonizace pohraničního území. Na vymýcených místech byly stavěny kláštery, které spravovaly určitá území přidělená panovníkem. Se Zátóní je spojován Břetislav I. a benediktinský řád z kláštera sv. Jana Křtitele na Ostrově u Davle.

Ostrovský klášter byl založen v r. 999. Podle Šrámka (2016, s. 150) klášter nemá dochovanou zakládající listinu, mniši své majetky evidovali v podobě pamětních zápisů ve svůj prospěch a tyto záznamy se staly základem podvržené listiny z roku 1205. *Listina pod č. 146 s názvem „Břetislav, dux Boemiae, dotat monasterium s. Joannis in Ostrow ord. s. Benedicti. je zaznamenána v Moravském diplomatáři z roku 1836*¹². V listině Přemysl Otakar I. potvrzuje darování Zátóně Břetislavem I. ostrovskému klášteru. Podle falza Břetislav I. daroval klášteru les zvaný Zátůň, dřevěnou kapli blahoslaveného Jana Křtitele se vším, co k tomu náleželo. Přesný rok darování není znám, v narativní listině Přemysla Otakara I. je rozmezí mezi léty 1037–1055. Můžeme si všimnout, že se téměř shoduje s dobou vlády Břetislava I. (1034–1055) v Čechách.

Benediktini střežili brod a spravovali kapli s okolními osadami. Před rokem 1310 zde postavili malý klášter s proboštvím a gotický kostel. V listině datované k 13. prosinci 1310 papež Kliment V. přijímá klášter ostrovský do ochrany papežského stolce a potvrzuje jeho statky.¹³ Šrámek (2016, s. 154) se domnívá, že proboštví nejspíše sloužilo jako přístřeší mnichům, kteří putovali do mateřského kláštera Niederaltaich. V době husitských válek byl klášter zničen a v důsledku toho byl v r. 1491 zbořen. Zůstala jen fara a kostel, který byl v r. 1510 přestavěn.

Za husitských válek se Oldřich II. z Rožmberka zmocnil Zátóně pomocí padělaných listin. Mezi roky 1483–1748 byla Zátůň majetkem Krumlova (tj. Rožmberků). Za vlády

¹⁰ Kronika české obecné školy Zátůň 1920–1950, rukopis stránkovaný, s.104.

¹¹ Srov. Tamtéž.

¹² Moravský diplomatář má 15 svazků vydávaných od roku 1836 do 1903. Obsahuje úplné opisy středověkých listin. Zakladatelem je Antonín Boček, bohužel některé listiny zfalšoval.

¹³ Národní archiv Praha, fond českých klášterů zrušených za Josefa II. (1115-1760), sign. 469. In: *Monasterium.net* [online], [cit. 2023-07-19]. Dostupné na:

<https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/AZK/469/charter>.

Rožmberků se Zátoň poněmčila. Od roku 1867 se České země staly součástí nově vzniklého Rakouska-Uherska.

1.2.3 Správní obvod, počet obyvatel, občanské vybavení

Po zrušení poddanství bylo území Čech rozděleno na sedm krajů a 79 podkrajů, které řídily okresní hejtmanství. (Záloha 1983, s. 69) V té době se Zátoň stala součástí obce Hašlovice a přilehlé Zátoňské Dvory spadaly pod Svěráz. Tato soustava byla v r. 1868 reorganizovaná. Zmenšily se kraje, Čechy byly rozděleny na 89 okresních hejtmanství (Tamtéž, s.70). Zátoň byla přiřazena k obci Lověšice, Zátoňské dvory zůstaly pod obcí Svěráz. Zátoň i Zátoňské Dvory spadaly pod politický okres Krumlov.

V roce 1910 proběhlo v Rakousku-Uhersku sčítání lidu. Státní příslušnost se v té době zjišťovala podle obcovací řeči¹⁴, obyvateli byli všichni přítomní, nikoli pouze bydlící osoby¹⁵. Výsledky sčítání v Zátoni a v Zátoňských Dvorech (**Tab.č.1**), nám ukazují, že v roce 1910 zde žili jenom Němci. Ovšem musíme brát ohled na obcovací řeč. Všechny státní úřady byly v Krumlově. Na úřadech byli jenom němečtí úředníci (Kvapil 2013, s. 9), z toho vyplývá, že obcovací řečí byla němčina.

Tabulka č. 1: Výsledky sčítání lidu 31. 12.1910

Obec	Domy	Obyvatel	Státní příslušníci dle obcovací řeči			Náboženství katolické
			Německé	Česko-moravsko. - slovenské	jiné	
Zátoň	8	48	45	–	3	48
Zátoňské Dvory	25	151	151	–		151

Zdroj: vlastní práce s použitím dat z Podrobného seznamu míst zemí rakouských 1916, s. 191–192

Občanské vybavení¹⁶:

19. století:

- kostel,
- fara,
- německá škola,
- hostinec,
- statek Steinbauernhof.

1918–1938 (k výše uvedeným přibyly)

- dva hostince, Klampfl (č.p. 4), Summerauer (č. p. 7),
- koloniál Janda,
- pekařství Brabetz,
- řeznictví Leyrer,
- spořitelní a úvěrní spolek,
- česká škola,
- německá a česká četnická stanice.

Zátoňské Dvory:

- hostince Valentin a Krebswirt,
- koloniál. (Fabiánová 2014)

Obyvatelé se živili zemědělstvím nebo pracovali v Spirovo papírně ve Větrní.

¹⁴ Řeč používána v komunikaci s úřady.

¹⁵ Historie a současnost sčítání lidu. In: *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2005 [cit. 2023-07-23].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/25385875/15506058+Historie.pdf/3de9b0b7-ecce1-46d4-877b-9dde93d35a35?version=1.0>.

¹⁶ Informace jsem získala z diplomové práce Fabiánové. Údaje jí poskytli prarodiče a jejich známí přátelé, kteří zde žili a byli odsunuti.

2 Historie školy v Zátoni 1920–1938 (1. republika)

V době 1. republiky prošla česká škola v Zátoni několika přelomovými fázemi. Nejdříve místní občan předložil návrh na zřízení české školy v českém státě, ale v „německém“ prostředí. Zanedlouho byl zahájen provoz, po devíti letech byla postavena nová školní budova. Vše skončilo nedobrovolným zavřením české školy, tehdy již na německém území.

2.1 Stručná charakteristika doby

V roce 1917 se v Rusku dostali k moci bolševici v čele s V. I. Leninem, kterého později vystřídal J. V. Stalin. V listopadu 1918 skončila první světová válka. O rok později byla ve Francii podepsána Versailleská mírová smlouva s Německem. Německo přišlo o některá svá území, nesmělo zbrojit, spojit se s Rakouskem, a především muselo platit velké válečné reparace. Rakouská monarchie se rozpadla na několik států (Rakousko, Československo, Maďarsko, Polsko a část Jugoslávie). Ve 30. letech Evropu zasáhla světová hospodářská krize. V Německu se dostal k moci vůdce nacistické strany NSDAP¹⁷ Adolf Hitler.

Dne 28. října bylo v Praze vyhlášeno samostatné Československo. Prvním prezidentem se stal Tomáš Garrigue Masaryk, přezdívaný „prezident Osvoboditel“, „tatiček Masaryk“. Hranice Československa byly vymezeny mírovými smlouvami. Vracelo se k učení Husa, vznikla Církev československá a Českobratrská církev evangelická. Nálada mezi veřejností byla silně protikatolická. V roce 1920 byla přijata ústava, která zaručovala demokratická práva. Zákonodárnou moc převzalo Národní shromáždění skládající se z Poslanecké sněmovny a Senátu. Mnoho zákonů bylo převzato z dob Rakouska-Uherska. Československý stát se brzy zařadil mezi nejvyspělejší země světa.

2.2 Česko-německé vztahy

V době tzv. „německé kolonizace“ ve 13. století se v pohraničních oblastech usadili převážně osadníci z Bavor, Saska a Rakouska, kteří zde začali obdělávat pole (Beneš 2002, s. 9). Do českého pohraničí poprvé začala pronikat německá kultura. Po r. 1620 začala násilná germanizace českého národa.

V 19. století je spojeno se zrodem národního hnutí obou národů a se zakládáním národních obranných spolků. Na jedné straně německý Böhmerwaldbundem¹⁸ a na straně druhé Národní jednota pošumavská (Tamtéž, s. 32). Spolky se staly součástí českého a německého veřejného života. Jejich prvotním úkolem bylo šířit kulturu svého národa na Šumavě.

¹⁷ Národně socialistická německá dělnická strana (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei).

¹⁸ Spolek německých obyvatel Šumavy, založen 1884 v ČB.

Se vznikem Československého státu se nemohli německy mluvící obyvatelé smířit. V říjnu 1918 Němci z Čech a Moravy vyhlásili na území ČSR čtyři německé provincie. Ve dvou rakouských provinciích vytvořili vlastní zemské vlády. Na území jižních Čech vznikla provincie Böhmerwaldgau se sídlem v Prachaticích. Provincie se měly stát součástí „Velkého Německa“. (Beneš, 2002, s. 75–76) Všechna území postupně obsadila československá armáda a provincie byly opět v rukou Československého státu.

V Ústavě ČSR z roku 1920 bylo menšinám zajištěno právo užívat vlastní jazyk, právo na vlastní školství a vyučování v mateřském jazyce (*Zákon 121/1920 Sb., ústavní zákon*). TGM přizval zástupce německé menšiny, aby se podílely na chodu republiky.

Německé politické strany začaly tvořit neopomenutelnou část v československé politice. V roce 1933 byla založena Sudetoněmecká strana, která tvrdě hájila zájmy německé menšiny v Československu. Jejím lídrem se stal Konrád Henlein, který sympatizoval s Adolfem Hitlerem a prosazoval připojení pohraničních oblastí k Německu. V roce 1935 získala tato strana ve volbách více než 1,2 milionu hlasů. (Arburg 2010, s. 96) Voliče z řad Němců získávala nacionální agitaci: „*Jsi Němec, nebo jsi jen osoba mluvící německy? Nepřihlásíš-li se k SdP, vyřazuješ se dobrovolně z německého národa!*“ (Tamtéž, s. 97)

Vše vyvrcholilo v roce 1938, kdy byla podepsána Mnichovská dohoda, která předala Sudety Německu. Zanedlouho nato byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava.

Musíme si uvědomit, že pokud zde mluvím o německé menšině, myslím tím menšinu v zastoupení celé republiky. V některých pohraničních okresech, městech a vesnicích Němci stále tvořili většinovou část obyvatelstva. Například v krumlovském okrese bylo v roce 1934 38 obcí: 16 českých, 8 smíšených a 14 převážně německých (NJP 1934, s. 80). Z výsledků sčítání lidu z roku 1921 a 1930¹⁹ (**Tab. č. 2 a č. 3**) je jasně patrné, že v obcích Zátoň a Zátoňské Dvory i nadále převládalo německé obyvatelstvo. V roce 1921 je v Zátóni mírný nárůst Čechů, ale v roce 1930 opět poklesl. Mohlo to být způsobeno tím, že se vrátili zpět do původních domovů nebo se přihlásili k německé národnosti.

Tabulka č. 2: Výsledky sčítání lidu 15. 2. 1921

Obec	Domy	Obyvatelé	Národnost československých státních přísl.				Cizí	Náboženství		
			českosloven.	německé	židovské	jiné		katol.	židovské	bez vyznání
Zátoň	9	64	21	40	–	–	3	58	2	4
Zátoňské Dvory	26	156	–	151	–	–	5	156	–	–

Zdroj: vlastní práce s použitím dat ze Statistického lexikonu obcí v zemi České 1924, s. 338.

Tabulka č. 3: Výsledky sčítání lidu 1. 12. 1930

Obec	Domy	Obyvatelé	Národnost československých státních přísl.				Cizí	Náboženství		
			českosloven.	německé	židovské	jiné		katol.	židovské	bez vyznání
Zátoň	11	66	9	57	–	–	–	66	–	–
Zátoňské Dvory	29	156	4	147	–	–	5	156	–	–

Zdroj: vlastní práce s použitím dat ze Statistického lexikonu obcí v zemi České 1934, s. 171–172

¹⁹ Národnost už nebyla určována podle obcovací řeči, ale podle mateřského jazyka.

2.2.1 Průběh voleb v Zátóni v roce 1935

V Zátóni probíhaly agitace do voleb nejprve klidně. Vše se změnilo těsně před volbami. V předvečer Svátku práce, zastavila v obci dvě auta a hned potom byly všechny sloupy, vrata a návěštní tabule polepeny Henleinovými plakáty. Nejzuřivější agitátoři zde byli místní řezník, majitelé hostince Klampflovi a obchodník Kletzenbauer. Pana učitele Jiráska překvapilo, že jsou všichni tito „vojáci Henleinovi“ živnostníci. Myslel si, že by měli být nestranní, jelikož mají příjmy i od českých rodin. Ale jak pronesl, řídí se podle hesla: „*Napřed jsem Němec a pak teprve živnostník.*“ Henleinovci dávali nejchudším obyvatelům Zátóně pět korun výměnou za hlasy při volbách.²⁰

Místní čeští občané se sešli ve škole, aby se poradili na společném postupu nadcházejících voleb do Senátu a Poslanecké sněmovny. Bohužel někteří místní Češi nechtěli volit české strany. Čeští živnostníci totiž měli obavu, že volbou české strany ztratí své německé zákazníky. Například Jandovi, majitelé zdejší pekárny, mluvili mezi sebou německy jen proto, že u nich nakupují i Němci. V Hašlovicích zase žil český kovář Petr Novák, který si kvůli německým klientům, zkomolil své české jméno na Petr Nowach. Pan učitel si ve školní kronice povzdechl: „*I zde máme Bernardy Žáry, Petře Bezručí!*“

Volby se konaly 19. května. Pro obec Lověšice (Rovné, Zátón a Všeměry) se volební místnost nacházela v německé škole (č.p. 2). Volebním komisařem se stal učitel Zdeněk Jirásek. Ve volební komisi za české strany zasedal Dominik Kašpar z Dubné a František Král ze Všeměr. Průběh voleb byl klidný. Henleinova strana získala nejvíce hlasů, jak do Poslanecké sněmovny, tak i do Senátu.²¹ (Viz. **Příloha č. 2**)

2.2.2 Národní jednota pošumavská (NJP)

Národní jednota pošumavská byla založena v roce 1884 v Praze. Ihned po jejím založení začaly vznikat místní odbory např. v Budějovicích (1884), v Krumlově (1884), v Zátóni (1919). (Ondráček 1934, s. 520, 524, 531)

Její hlavním cílem bylo rozšiřovat a podporovat českou kulturu, jazyk a tradice v Pošumaví, které bylo v té době značně zgermanizované.

Úzce spolupracovala s Maticí českou. Spolu s ní se podílela na rozvoji českého školství. Zakládala a rozšiřovala školní knihovny, přispívala na vánoční nadílky, stravovací a polévkové akce. Každoročně pořádala výlet do Prahy pro české děti z pohraničních oblastí. Důležitou součástí činnosti byla podpora českých podnikatelů a zemědělců.

2.3 Školství v první republice

České školství převzalo organizaci a legislativu od rakouské monarchie. Vycházela z tzv. Hasnerova zákona z r. 1869. Podle zákona č. 2/1918 Sb. ze dne 2. listopadu 1918 byl zřízen „*Úřad pro správu vyučování a národní osvětu*“, který byl poté přejmenován na „*Ministerstvo školství a národní osvěty*“.

V platnosti zůstalo rozdělení národních škol, na školy obecné a školy měšťanské (původně občanské). Obecná škola byla povinná pro všechny občany země. Musela se zřídit všude tam, kde byl pětiletý roční průměr alespoň 40 žáků, v Metelkově zákoně sníženo na tříroční průměr.

²⁰ Srov. Kronika české obecné školy Zátón 1920–1950, rukopis stránkovaný.

²¹ Srov. Tamtéž.

Měšťanská byla povinná jen pro děti, které žily v okruhu 4 km od dané školy. Podle nového zákona mohla škola přijmout i děti z okolí, jestliže škola disponovala volnými místy.

Bylo zapotřebí vypracovat školský zákon pro menšinové školy, aby byly zřizovány ihned bez dlouhého řízení. Zákon připravovalo jak ministerstvo školství, tak Matice. Návrh zákona byl předložen prezidentovi Nejvyššího správního soudu Dr. Pantůčkovi, který se přičinil, aby zákon vznikl samostatně, oddělen od dosavadních školských zákonů. Na doporučení kulturního výboru byl přijat návrh matiční, jejímž starostou byl Dr. Jindřich Metelka. (ÚMŠ 1934, s.78)

Tzv. „Metelkův zákon“ byl odhlasován 3. dubna 1919 jako zákon č. 189, 9. dubna 1920 doplněn. Od 1. ledna 1921 přešly menšinové školy od zemské školní rady k ministerstvu školství pod samostatné inspektoráty. Inspektorem pro Budějovicko se stal Emanuel Drobil. Zákon měl pouze 16 paragrafů. „*Metelkův zákon jest celkem velmi stručný, ale účinky jeho jsou dalekosáhlé*“ (Tamtéž 1934, s. 79).

Níže uvádím některé body z Metelkova zákona, které budou souviset se školou v Zátóni.

- *Ze závažných důvodů může ministerstvo otevřít školu i pro menší počet žáků, než je stanoveno,*

V Pamětním listu ÚMŠ (ÚMŠ 1934, s.78) je dodatek, že mezi prezidenty zemských školních rad byla nepsaná úmluva, když škola nebo třída bude mít alespoň 15 dětí, nebude rušena (týkalo se hlavně německých škol) a česká škola může být zřízena pro menší počet dětí, než zákon uvádí.

- *Vlastník nemovitosti je povinen poskytnout prostory pro menšinové školy, pokud tím není narušeno jeho vlastní bydlení nebo jeho život, dále mu může být vyvlastněn majetek z důvodu stavby školní budovy.*

V Ústavě ČSR (Ústavní listina ČR 121/1920 Sb., § 109.) zakotveno: „*Vyvlastnění je možné jen na základě zákona a za náhradu, pokud zákonem není nebo nebude stanoveno, že se náhrada dáti nemá*“.

Jakmile se zákon začal uplatňovat, vyvolal u mnoha vlastníků značné rozhořčení.

*Při zabrání bytu pro správce školy v Zátóni ve farní budově, místní český farář Kakuška prohlásil, že pro českou školu a českého učitele místo nemá. Jeho jednání muselo být okřiknutím uvedeno do slušných mezí přítomným zástupcem politické správy ČK. Farář ještě dostal příkazem vyučovat katolické náboženství na české škole.*²²

V červenci 1922 byl uzákoněn nový školský zákon tzv. „malý“, který nepřinesl výrazné změny. Podle Hendricha (1935, s. 131) se po vzniku republiky předpokládalo, že školství projde velkou reformou. Pro důležitější úkoly a nejednotnost názorů k ní nedošlo. Byly vybrány jen nejnaléhavější změny.

Nový zákon měl především sjednotit povinnou školní docházku v Čechách, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Povinná školní docházka byla osmiletá bez úlev (od 6 do 14 let). Žáci školu navštěvovali i v sobotu.²³ Vyučování bylo celodenní (obvykle od 8.00 hod. do 16.00 hod.) s přestávkami na odpočinek²⁴ (Hronek 1937, s. 49). Upravilo se i financování škol, učitelských platů a počet dětí ve třídě.

Zavedly se nové vyučovací předměty *občanská výchova a ruční práce*. Občanská výchova měla vést děti k demokracii, k lásce k národu, ke vzájemné snášenlivosti, k úctě a lásce (Hendrich 1935, s. 132). Dalšími předměty byly: „*čtení a psaní, jazyk vyučovací, počty s naukou o tvarech měřických, přírodopis, přírodopyt, zeměpis a dějepis (hledíc zvláště k domovu a vlasti), kreslení, zpěv a tělesná výchova*“ (Zákon č. 226/1922 Sb.,

²² Srov. Kronika české obecné školy Zátón 1920–1950, rukopis stránkovaný.

²³ Pětidenní pracovní týden byl zaveden v r. 1968.

²⁴ Středa, sobota byla bez odpoledního vyučování, nebo mohl být jeden den volný.

školský zákon). Náboženství se vyučovalo 2 hodiny týdně. Na výuku nemuseli docházet žáci bez vyznání na základě písemného vyjádření zákonných zástupců.

2.3.1 Učitelé

V červenci 1919 byl zrušen celibát učitelek. Učitelé se vzdělávali v učitelských ústavech po dobu čtyř let. Byli zařazeni do stejných platových poměrů jako státní úředníci. V roce 1921 opět došlo k poklesu platů v důsledku ekonomické krize státu (Šimáně, 2019). Učitelé proti tomuto postupu hromadně protestovali.

V deníku Český směr (1921, s. 2) ze dne 22. prosince 1921 je v denních zprávách napsáno, že večer v Praze proběhla obrovská manifestace proti snížení platů státních zaměstnanců a učitelů, protestujících se sešlo 20 000.

Pan učitel Tvaroh působící v Zátoni do kroniky zapsal: „13. prosince 1921 zůstane černým dnem v dějinách našeho parlamentu, neboť uzákoněna bolestně mravní rána, poníženi učitelstva a nesnesitelná hmotná újma (...).“²⁵

Učitelé se dělili podle služebního zařazení na:

- učitelský čekatel (začínající učitel, který studoval na učitelském ústavu),
- výpomocný učitel,
- vedlejší učitel (učitelé náboženství, ručních prací),
- definitivní učitel.

Čekatel byl ustanoven definitivním učitelem po uplynutí čekatelské doby, která byla 3 roky. Výpomocní učitelé vypomáhali na škole vždy jen po dobu nezbytnou, nejdéle však do konce školního roku. Učitelé byli na místa dosazováni na svou žádost nebo na příkaz, přičemž neuposlechnutí bylo stíháno disciplinárně. (Zákon č.104/1926 Sb., školský zákon)

2.3.2 Prázdniny

Neodmyslitelnou součástí školy jsou dny volna (svátky, prázdniny). Za 1. republiky byly prázdniny podobné jako dnes, mnohé svátky byly spojeny s křesťanskými tradicemi.

- Hlavní prázdniny (červenec-srpen),
- neděle,
- 1. a 6. leden,
- 29. červen, 1. listopad, 8. a 25. prosinec (Nanebevzetí Páně, Boží tělo),
- 28. září, 28. října, 1. květen (Památné dny ČSR),
- 2. listopad (Svátek zesnulých),
- vánoční prázdniny (od 22. prosince do 2. ledna),
- pololetní prázdniny (1 až 3. února),
- velikonoční prázdniny (od úterý po květné neděli do úterý po velikonoční neděli),
- svatodušní prázdniny (od pátku před svatodušní neděli do úterý po svatodušní neděli). (Hronek 1937, s. 48)

2.3.3 Matice školská

Matice školská byla založena jako reakce na nedostatečné podmínky ve školství během 19. století. Podnět k založení Matice nevzešel od politiků, ale od českých občanů žijících v německém prostředí, kteří si uvědomovali hrozící nebezpečí ze strany nově založeného

²⁵ Kronika české obecné školy Zátouň 1920–1950, rukopis stránkovaný, s. 11.

spolku Schulvereinu²⁶. Jejím heslem od počátku bylo „**české dítě patří do české školy**“.
(ÚMŠ 1934, s. 37)

V zakládající listině doslova zní: „*Čechům, Moravanům, Slezanům! (...) Tisíce a tisíce dětí našeho národa postrádají školního vychování v jazyce mateřském; tisíce a tisíce našich dětí jsou nuceny navštěvovat školy německé, poněvadž v místě tam školy české není (...)* Dítka české, chodíce do škol německých, zůstávají pozadu v svém vzdělání, v svém vychování mravním, poněvadž nemohou rozumět a nerozumějí tomu, co se jim vykládá jazykem cizím (...).“ (Tamtéž, s. 9). Úkolem Matice české bylo šířit znalost českého spisovného jazyka, zřizovat a provozovat české školy nebo přímo stavět budovy škol. Po uzákonění Metelkova zákona, přešly matiční školy pod správu státu, z budov jí bylo proplaceno malé nájemné.

2.3.4 Menšinová škola

Jak uvádí Šimáně (2019, s. 70), menšinové školy vznikaly již v době Rakouska-Uherska, v národnostně smíšených oblastech. Jednalo se především o pohraniční oblasti, kde až do roku 1945 převažovalo německé obyvatelstvo.

V době rakouské monarchie stálo zřízení české školy na vyjádření zemského školního rady, který byl ovšem německého původu. V mnohých případech byla žádost o zřízení školy zamítnuta. V Pamětním listu Matice školské (ÚMŠ, s. 6) je přímo psáno: „*(...) ministerstvo vyučování vůbec nemá ochotu a dobrou vůli starati se o kulturní potřeby Českého národa.*“ Dále se zde konstatuje (Tamtéž.), že nevyřizování a úmyslné protahování žádostí a následné nepovolování českých menšinových škol se stalo běžnou záležitostí. Náprava přišla až v době první republiky uzákoněním již zmíněného „*Metelkova zákona*“.

Na území krumlovského okresu vzniklo ve dvacátých letech několik menšinových škol: Kájov (1919), Zátoň (1920), Větrní (1925), Přídolí (1926), Hořice na Šumavě (1927) aj. (Duffek 1975 a, s. 16)

Pro udržení české identity bylo nezbytné české menšinové školy zřizovat. Metelkovým zákonem bylo téměř ukončeno poněmčování českých dětí v pohraničních oblastech. V pomnichovské době byly české menšinové školy v Sudetech rušeny.

2.4 Život v menšinové škole v Zátoni 1920–1938

Do roku 1920 v Zátoni existovala pouze trojtřídní obecná německá škola, její historie sahá do roku 1590. „*Navštěvovaly ji i děti českých usedlíků a postupně se poněmčovaly*“.
(Duffek 1975 a, s. 17)

Vznik školy

První myšlenka na zřízení české školy vzešla v hostinci u pana Summerauera na ustavující schůzi Národní jednoty pošumavské (NJP). Na návrh pana Engla byl pořízen soupis dětí. Když bylo sepsáno 24 českých dětí, byla 4. února 1920 zaslána žádost o zřízení školy na ministerstvo školství a osvěty. Dne 15. srpna 1920 zemská školní rada v Praze spolu s ministerstvem rozhodly, že škola bude otevřena ve školním roce 1920/1921 a zatím bude umístěna v německé obecní škole. Prvním učitelem se stal Ladislav Tvaroh. Dne 16. 9. 1920 nastoupil do služby. Vyučování bylo zahájeno 22. září

²⁶ Německý školský obranný spolek, založ. 1880. Podporoval německé školství.

střídavě v německých učebnách. Zapsáno bylo 21 dětí ze Zátone a přilehlých obcí. V obci byla založena menšinová veřejná knihovna, NJP darovala 20 knih.²⁷

Na sv. Mikuláše začala výuka už ve vlastní učebně (učebna se nacházela v budově německé školy). V té době menšinové školy přebralo ministerstvo školství. Místnost byla zkolaudována 21. 12. 1921 za účasti inspektora Vondrušky. Dne 1. 1. 1921 byl zřízen inspektorát státních menšinových škol v Českých Budějovicích a na místo inspektora byl dosazen E. Drobil. Inspektor Drobil navštěvoval zátoňskou školu každý rok. Na památku prvního školního roku se žáci společně vyfotografovali a udělali si výlet do nedaleké tvrze.²⁸

Problémy s ubytováním učitelů

Místní obchodník Petr Janda už nechtěl pronajímat správci školy byt, prozatím se učitel ubytoval v hostinci u Summerauera a žádal ministerstvo o okamžitou nápravu. Dne 20. září 1922 proběhlo šetření za účasti inspektora Drobila, předsedy okresní politické správy v Českém Krumlově pana Josefa Rutha, vrchního stavebního rady z Českých Budějovic a okresního lékaře z Českého Krumlova. Při té příležitosti si prohlédli českou učebnu, kterou shledali za velmi nevhodnou a žádali, aby byla postavena celá školní budova. Obchodník Janda nakonec s pronájmem souhlasil, byt adaptoval a náklady s tím spojené mu byly proplaceny. Po čtyřiceti nepříjemných dnech se učitel Císař do bytu vrátil²⁹.

Učitel Špaček bydlel v pokoji, který byl na náklady ministerstva rozdělen slabou deskou na dvě části. V druhé části bydlela rodina, které se narodilo nemocné dítě. Dítě přes den spalo a večer neustále křičelo. Zanedlouho onemocněla i matka a její sténání se střídalo s pláčem dítěte. Pan učitel to nemohl vydržet, tak se raději v noci procházel po zdejších okolí. Aby se mohl vyspat, chodil dvakrát týdně do noclehárny v Českém Krumlově. Jelikož mu hrozilo nervové zhroucení, spával ve vlhké učebně na lavicích. Když onemocněl, nabídla mu německá školní rada studený pokoj v budově německé školy, ale jen do 31. ledna 1925.³⁰

Učitel Štycha bydlel celý rok v hostinci u Summerauera v malém nevytápěném pokoji³¹.

Dne 30. srpna 1926 přijel inspektor Drobil, vládní rada Ruth, okresní lékař Urbach, a stavební inženýr Müller, aby zabrali jednopokojový byt s kůlnou na dříví v hostinci manželů Summerauerových do té doby, dokud nebude postavena nová budova školy.³²

Výlet do Prahy

V roce 1923 uspořádala NJP „Staré město“ pro 8 dětí ze zátoňské školy výlet do Prahy. Děti byly dopraveny do Věžovate Pláně, odtud šly pěšky cca 5 km na kaplické nádraží a přes České Budějovice jely do Českých Velenic, tam si je převzala Obec Baráčníků³³. Teprve odtud jeli přímo do Prahy. Celý den bylo velmi teplé počasí.³⁴

²⁷ Srov. Kronika české obecné školy Zátone 1920–1950, rukopis stránkovaný.

²⁸ Srov. Tamtéž.

²⁹ Srov. Tamtéž.

³⁰ Srov. Tamtéž.

³¹ Srov. Tamtéž.

³² Srov. Tamtéž.

³³ Vlastenecký spolek.

³⁴ Srov. Kronika české obecné školy Zátone 1920–1950, rukopis stránkovaný.

2.4.1 Učitelé

Tabulka č. 4: Seznam učitelů a dětí 1920–1938

Jméno	Působení na škole (školní rok)	Služební zařazení	Počet dětí ve třídě
Tvaroh Ladislav	1920	Prozatímní učitel	21
Jirků Josef	1922	Zastupující učitel	18
Čísař Josef	1923	Definitivní učitel	22.
Špaček Antonín	1924	–	24
Štýcha Karel	1925	Řídící učitel	18
Sládek František	1926	Zastupující učitel	15
Sládek František	1927	Zastupující učitel	13
Sládek František	1928	Zastupující učitel	12
Sládek František	1929	Zastupující učitel	12
Sládek František	1930	Zastupující učitel	15
Veselý Jan	1931	Řídící učitel	15
Vaněček Tomáš	1932	Učitel čekatel	13
Jaroš Antonín	1933	Definitivní učitel	14
Jirásek Zdeněk	1934	Definitivní učitel	20
Jirásek Zdeněk	1935	Definitivní učitel	24
Jirásek Zdeněk	1936	Řídící učitel	24
Jirásek Zdeněk	1937	Řídící učitel	21
Vrhel František	1938	–	21

Zdroj: vlastní práce s použitím údajů ze školní kroniky: Obecná škola Zátoň 1920–1950

Nové umístění školy

Na německé škole byla zrušena jedna třída. Inspektor Drobil, vládní rada Ruth jednali s místní německou školní radou o přenechání učebny české škole. Po dohodě ji česká škola získala. Ale pod podmínkou, že jestli německé škole přibude třída, větší místnost obdrží škola, která bude mít více dětí. Panu učiteli Špačkovi, který v té době bydlel v Čeříně, předali byt v německé škole do té doby, než bude jmenován nový ředitel na německé škole.³⁵

Nová budova školy

Pozemky na stavbu školy odkoupila státní správa od manželů Jandových. Se stavbou se začalo v srpnu 1928, dokončena byla v září 1929. Hlavním architektem byl Milan Babuška a stavařem Augustin Kříž z Vodňan. Nová budova obecné školy byla slavnostně předána v neděli 1. září 1929.³⁶

Slavnost byla zahájena fanfárami z Libuše. Na slavnost dorazil poslanec Národního shromáždění profesor Josef Kvasnička. Inspektor Drobil se písemně omluvil. Po mnoha proslovech převzal klíče správce školy František Sládek. Kolaudace stavby byla stanovena na středu 18. září.³⁷

Někteří čeští občané chtěli, aby škola byla vysvěcena. V neděli 20. října 1929 proběhla v místním kostele mše. Od kostela šel průvod v čele se zdejším německým farářem Pöschlem a páterem U. Klaschkou (řádovým knězem cisterciáků z Vyššího Brodu) až k nové budově školy. Školu vysvětil páter Klaschka. Ve svém proslovu připomenul nutnost výchovy dětí v mateřském jazyce. Slavnosti se zúčastnili také místní němečtí starousedlíci.³⁸

Společné soužití

Výrok německého učitele Richarda Wagnera je zapsán českým učitelem Jiráskem. Text je s gramatickými chybami. Před tímto textem pan učitel Jirásek uvádí, že Němci státní jazyk (český jazyk) neumí a ani se ho nesnaží naučit, ale není to tím, že by byly hloupí, ale oni se ho vlastně neučí, protože nemusí. Češi s nimi mluví německy.³⁹ Mohl by to být jeden z důvodů, proč tyto věty napsal gramaticky nesprávně a zrovna ve slovech jako je Němec, německý. Mohl tím dávat najevo určitý protest. Dalším důvodem může být špatná znalost psané němčiny. Kdyby šlo jen o přehlédnutí, nevyskytovala by se stejná chyba několikrát.

„*Wir, Deutcher, erkennen nie diesem Staat.*“⁴⁰ (My Němci neuznáme nikdy tento stát.) „*Böhmerwald war deutsch und mus deutsch bleiben.*“⁴¹ (Šumava byla německá,

³⁵ Srov. Kronika české obecné školy Zátoň 1920–1950, rukopis stránkovaný.

³⁶ Srov. Tamtéž.

³⁷ Srov. Tamtéž.

³⁸ Srov. Tamtéž.

³⁹ Srov. Tamtéž.

⁴⁰ V kronice špatně zapsáno, správně *Wir, Deutscher, erkennen nie diesem Staat.*

⁴¹ V kronice špatně zapsáno, správně *Böhmerwald war deutsch und muss deutsch bleiben.*

a tak to i musí zůstat) Učitel Richard Wagner padl jako voják wehrmachtu 10. února 1945 v Pomořanech.⁴²

Dne 13. října 1935 byly po 250 letech v místním kostele konány české bohoslužby. Kostelem zněl český chorál „Svatý Václave“. V kostele bylo 70 lidí. Pan učitel zde dodává, že by bylo dobré, aby se kostel stal „*pomocníkem v národnostním boji proti Němcům*.“⁴³

Polévkový ústav

Učitel Zdeněk Jirásek do kroniky zapsal: „*V letech příštích bude nutno se stravováním započítí již od října až do května, ježto děti (...) jsou z velmi z mizných poměrů a je zapotřebí, by se ve školním roce aspoň jednou denně najedly.*“⁴⁴

Žáci od 15. ledna do 31. března 1923 dostávali polévku, kterou vařila paní T. Jandová, obchodnice ze Zátone. Náklady jí byly proplaceny. Od roku 1935 děti dostávaly čtvrt litru mléka a krajíc chleba.⁴⁵

Vánoční nadílka

Vánoční nadílky se konaly každý rok, přispěla na ně zejména Národní jednota pošumavská, Ústřední matice školská, Klub českých turistů a soukromníci. Děti často pocházely z chudých poměrů, proto pod stromečkem nacházely látky na šaty, boty, prádlo, dětské knihy, občas i cukroví.⁴⁶

V roce 1924 si pro děti připravil vánoční nadílku pan učitel Císař. Oslava začala v dopoledních hodinách 23. prosince za velké účasti diváků. Na vánoční besídku se přišli ze zvědavosti podívat němečtí občané a byli velmi překvapeni, jak jsou české děti ukázněné. Děti vystupovaly v komických kostýmech, zpívaly a přednášely básně. V ten den byl na své žáky pan učitel hrdý. Děti si odnesly plno dárků.⁴⁷

Tragické události

V listopadu 1928 vznikl ve stodole u hostinského Klampfla požár. Shořelo mu všechno seno, obilí a sláma. Do půlnoci byl požár uhašen⁴⁸.

V neděli 28. srpna v hostinci u Summerauera došlo k neštěstí, kde přišel o život devatenáctiletý Jan, vnuk hostinského Jana Summerauera. V budově hostince také sídlila četnická stanice. Četnický strážmistr Antonín Hudec, než šel do práce, se zastavil v místní kuchyni. Jelikož bylo brzy ráno, nebyla ještě připravená snídaně. V kuchyni byl jen jeho přítel Jan. Strážmistři se nechtěli na snídani čekat. Jan ho začal zdržovat, ale strážmistr chtěl odejít do práce. Aby se Antonín zdržel, sundal mu Jan pušku z ramen. Z pušky vyšla rána a Jana střelila do srdce. Byl na místě mrtev. Pohřeb se konal 30. srpna 1927. Antonín

⁴² MAREŠ, Jan. RICHARD WAGNER. In: *Kohoutikriz.org: šumavské ozvěny* [online]. ©2001-2023: Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích [cit. 2023-08-08]. Dostupné z: <https://www.kohoutikriz.org/autor.html?id=wagnri>.

⁴³ Srov. Kronika české obecné školy Zátone 1920–1950, rukopis stránkovaný.

⁴⁴ Kronika české obecné školy Zátone 1920–1950, rukopis stránkovaný, s.72.

⁴⁵ Srov. Kronika české obecné školy Zátone 1920–1950, rukopis stránkovaný.

⁴⁶ Srov. Tamtéž.

⁴⁷ Srov. Tamtéž.

⁴⁸ Srov. Tamtéž.

Hudec byl po této tragické události převelen na četnickou stanici Srní u Sušice. Pan učitel Sládek v kronice podotkl, že tato událost místními obyvateli velmi otřásla.⁴⁹

Nemoci

V únoru 1922 žáci onemocněli španělskou chřipkou, nikdo nezemřel. Od 26. dubna do 13. května 1926 byla přerušena výuka z důvodu epidemie spalniček. Roku 1927 bylo vyučování přerušeno od 2. do 6. března, jelikož učitel Sládek dostal chřipku.⁵⁰

Dětská kolonie

Několik zdejších občanů projevilo zájem vzít si na výchovu cizí dítě. Ústřední sociální úřad hlavního města Prahy žádost schválil a v Zátóni zřídil dětskou kolonii. Jednatelem se stal správce školy. Do Zátóně přijeli dva sourozenci Jan a Věra Lopatovi.

Desetiletého Jana Lopatu si k sobě vzal učitel z Bohdalovic a třináctiletou Věru Lopatovou manželé Jandovi. Jejich vlastní rodiče dostali stálé místo a děti si vzali zpět.⁵¹

Prezident Edvard Beneš a Adolf Hitler na návštěvě zdejšího kraje

Dne 17. května 1937 projížděl Zátoňskými Dvory prezident Edvard Beneš se svou manželkou Hanou Benešovou. Žáci školy a hraničáři se seskupili u silnice. Silnici zdobila brána s nápisem „Zátoňští hraničáři zdraví svého prezidenta“. Prezidentské auto projelo Zátoňskými Dvory ve tři čtvrtě na dvanáct za bouřlivého jásotu místních obyvatel. Bylo to poprvé, co hlava státu projížděla tímto krajem.⁵² Bohužel dne 20. října 1938 projel tímto místem i Adolf Hitler. Tato událost je popsána v pamětní knize obce Větrní.

Lidé od rána zdobili své domy girlandami a prapory s hákovými kříži. Slavnostně ošaceni očekávali příjezd Adolfa Hitlera. Při jeho průjezdu Větrním zněly zvony místního kostela a houkala tovární siréna. Místní němečtí obyvatelé štěstím plakali, že mohli na malý okamžik spatřit tvář „svého Vůdce a osvoboditele“. Cestu vltavským údolím a šumavským krajem údajně Hitler označil jako jedno z nejkrásnějších míst Velkoněmecké říše.⁵³

⁴⁹ Srov. Kronika české obecné školy Zátón 1920–1950, rukopis stránkovaný

⁵⁰ Srov. Tamtéž.

⁵¹ Srov. Tamtéž.

⁵² Srov. Tamtéž

⁵³ Srov. Pamětní kniha Větrní 1924–1940, rukopis stránkovaný.

3 Historie školy v Zátoni 1938–1945 (nacistická okupace)

Připojení obce k Velkoněmecké říši znamenalo pro českou menšinou školu definitivní konec. V budově školy zněl dlouhých sedm let jen německý jazyk.

3.1 Stručná charakteristika doby

V roce 1938 došlo k Mnichovské dohodě, která vedla k odstoupení pohraničních oblastí Československa Německu. Zabrané území nebylo obsazeno najednou, ale v několika etapách.

Oblast Jižních Čech byla obsazena 1.–2. října. První německá vojska překročila hranice 1. října 1938 ve dvě hodiny odpoledne. Vojska na území vstoupila dvěma směry: směrem od Lince k Vyššímu Brodu a tzv. „Zlatou stezkou“ (Duffek 1975 a, s. 30). Okres Český Krumlov byl přiřazen k hornodunajské župě Oberdonau se střediskem v Linci. V župě měřící 13 938 km² žilo přibližně 1 mil. obyvatel. Zátoň obsadil 57. německý pěší pluk. (Duffek 1975 a, s. 31)

Nový název okleštěného státu zněl Česko-slovenská republika, prezidentem se stal Emil Hácha. Patnáctého března 1939 německá armáda zabrala zbytek republiky, druhý den byl vyhlášen „Protektorát Čechy a Morava“ a bylo zavedeno stanné právo. Dne 1. září 1939 vypukla 2. světová válka.

Lidé v této době čelili tvrdé nacistické vládě, perzekuci a postupným omezováním lidských práv. Umírali v koncentračních táborech, byli vyslýcháni a krutě mučeni státní tajnou policií (gestapem). Popravy byly na denním pořádku. Po zavedení potravinových lístků trpěli lidé nedostatkem jídla. Obávali se, že budou nedobrovolně nasazeni na práci do Třetí říše. Po osvobození přišla úleva, bohužel ne na dlouho, neboť nacistický teror vystřídala komunistická diktatura.

3.2 Česko-německé vztahy

Čeští obyvatelé byli zprávou o odstoupení pohraničí Německu zdrceni. Naproti tomu zfanatizovaní němečtí obyvatelé v pohraničí vyvěšovali všude prapory s hákovým křížem. (Duffek 1975, s. 30). Oslavovali německé vojáky jako osvoboditele.

Velmi dobře vystihl novou pozici českého člověka po zabrání Sudet Kural. Čech se stal osobou nenáviděnou a utlačovanou, ale mohl si vybrat. Buď zůstat a bude doufat, že nepřijde o bydlení, o zaměstnání a nějakým způsobem přežije nebo se odstěhuje do vnitrozemí (Kural 2002, s. 58). Beneš (2002, s. 137) uvádí, že na území Sudet zbyla méně než polovina z původního českého obyvatelstva. Setrvali zde starousedlíci spjatí s tradicemi, rodinou a majetkem. Předmnichovskou dobou se menšinoví němečtí občané důrazně domáhali svých národnostních práv a nyní české občany postavili do role pracovní síly, která nemá žádná práva. (Beneš 2002, s. 138)

3.3 Důsledky nacistické okupace pro české školství a školu v Zátoni

Nacistický režim začal okamžitě po zabrání pohraničního území potlačovat českou kulturu a nahrazovat ji „německými hodnotami“. V popředí stála výchova tělesná, edukační procesy ustoupily do pozadí. Pro Hitlera byl cennější tělesně zdatný člověk než vzdělaná lidská bytost. (Duffek 1975 a, s. 32)

Nacisté začali likvidovat české školy. Od prosince 1938 musely mít všechny školní učebny na čelní stěně hákový kříž. (Tamtéž, s. 31). Po studentských nepokojích, které proběhly na pohřbu Jana Opletala, došlo 17. listopadu 1939 k uzavření vysokých škol, k popravě 9 studentů, někteří další skončili v koncentračním táboře Sachsenhausen. (Somr 1987, s. 251)

V Sudetech byly v první řadě uzavřeny všechny české střední, vyšší a měšťanské školy, následovaly obecné. V oblastech s vyšším počtem českého obyvatelstva byly české školy zachovány. (Kural 2002, s. 383) V protektorátu české školy zůstaly ve většině případů otevřené. Zde byla daleko příznivější situace, protože zde Češi tvořili většinovou část obyvatelstva. Ve všech českých školách musela výchova podléhat nacistické ideologii.

V obecních školách byla povinně zavedena němčina už od druhého ročníku. V pátém ročníku se vyučovala v rozsahu 8 hodin týdně, výuka češtiny se zkrátila na 5 hodin týdně. Dějepis se zrušil úplně (Kural 2002, 385). Z učebnic zmizely informace týkající se Československé republiky. Ze školních knihoven byly odstraněny knihy národních a židovských autorů.

Budovy a zařízení menšinových škol v pohraničních oblastech byly zabaveny ve prospěch Velkoněmecké říše. České děti z těchto oblastí byly nucené navštěvovat zdejší německé školy. Výuku v německém jazyce často nezvládaly, proto skončily v pomocných školách. Vyšší vzdělání jim bylo odepřeno úplně. (Kural 2004, s. 384)

Učitelé byli podrobni náročným zkouškám z německého jazyka, jestliže zkoušku nezvládli, byli propuštěni. Kromě zkoušet se museli ideologicky vzdělávat, aby se stali loajálními a zapálenými propagátory nacistických myšlenek. Někteří učitelé skončili v koncentračních táborech nebo byli popraveni. (Dvořák 2016, s. 164)

3.3.1 „Uzavření školy“

Česká škola v Zátoni patřila k těm školám, které byly v době okupace uzavřeny. K jakému účelu sloužila budova školy během války, popisuje pan učitel Kubálek v kronice. Zápis je ze začátku školního roku 1945/1946.

Místnost v podkroví sloužila jako četnická stanice. V učebně v přízemí byla zřízena jedna třída německé školy. Tři byty využíval velitel německého četnictva od roku 1938 do roku 1945.⁵⁴

Německá třída zde byla pravděpodobně od roku 1943. Dá se to odvodit ze vzpomínek Marie Kunkelové, Němky odsunuté do Bavorska, když jí bylo 12 let.

„(...) V roce 1943 jsme se na začátku školního roku přestěhovali do tak řečené české školy, moderní budovy s velkými okny k lesu. (...) Nad školou stály vysoké jedle bělokoré, které šířily příjemnou vůni. Té části obce se říkalo "Gschlößl".⁵⁵

Škola byla obnovena 15.6. 1945

⁵⁴ Srov. Kronika české obecné školy Zátouň 1920–1950, rukopis stránkovaný.

⁵⁵ MAREŠ, Jan. Kunkelová Marie: Vzpomínky na moje školní léta: In: *Kohoutikriz.org: šumavské ozvěny* [online]. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, ©2001-2023, [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.kohoutikriz.org/autor.html?id=kunke>.

4 Historie školy v Zátoni 1945-1950 (poválečné období)

Po osvobození Zátoně americkou armádou ukončila německá škola svou činnost. Z české obecné menšinové školy se stala národní „malotřidní“ škola. Do vyučování postupně pronikala ideologie komunismu.

4.1 Stručná charakteristika doby

V květnu 1945 osvobodila americká a sovětská armáda Československo.

Krumlovským okresem procházela demarkační čára. Pohraničí Šumavy bylo osvobozeno americkými vojsky. Obnovily se hranice státu, Podkarpatská Rus připadla Sovětskému svazu. V roce 1946 proběhly parlamentní volby, ve kterých zvítězila Komunistická strana Československa. Ministerským předsedou se stal Klement Gottwald. Na dlouhá léta to byly poslední demokratické volby. Edvard Beneš jako jediný kandidát, byl opět zvolen prezidentem ČSR. V únoru 1948 proběhl mezi 17. –25. únorem státní převrat, komunisty nazýván „Vítězný únor“. K moci se dostala Komunistická strana Československa. V březnu téhož roku Českem otřásla smutná zpráva o smrti ministra zahraničí Jana Masaryka (syna TGM). Zemřel na následky z pádu okna. Komunisté tragickou událost prohlásili za sebevraždu.

Zápis ze školní kroniky zní: *Před projevem ministerského předsedy K. Gottwalda oznámil ministr vnitra Nosek⁵⁶, smutnou zprávu, že ukončil svůj život náš nadějný politik, veliký státník a diplomat Dr. Jan Masaryk. Mnohé oko se orosilo.⁵⁷*

V květnu byla přijata nová Ústava. Česká republika se stala lidově „demokratickým“ státem. Edvard Beneš abdikoval⁵⁸ a novým prezidentem se stal Klement Gottwald. Československo se rozdělilo na 19 krajů a 270 okresů. Padesátá léta se nesla ve znamení kolektivizace, komunistického teroru a vykonstruovaných politických procesů, při kterých zemřelo mnoho nevinných lidí např. JUDr. Milada Horáková.

Svět se rozdělil na dvě supervelmoci: Spojené státy americké v čele s prezidentem Harry S. Trumanem a Sovětský svaz, kterému vládl Josif Vissarionovič Stalin. Evropa se rozpadla na západní a východní blok. Na jedné straně vládla demokracie a kapitalismus, na straně druhé komunistická diktatura a socialismus. Začala nová epocha dějin tzv. „Studená válka“⁵⁹.

4.2 Česko-německé vztahy

Po osvobození vztahy mezi Němci a Čechy gradovaly. Proti německému obyvatelstvu se zvedla velká vlna nevole. Mnozí Češi se chtěli za utrpení, která prožívali během války, pomstít. Docházelo k lynčování, k masovým vraždám a vrcholilo to tzv. divokým

⁵⁶ Pod ministrem vnitra Noskem, vznikla Státní tajná policie (StB).

⁵⁷ Srov. Kronika české obecné školy Zátoň 1920–1950, rukopis stránkovaný.

⁵⁸ Zemřel 3. září 1948.

⁵⁹ Vojenské a politické napětí mezi USA (západem) a SSSR (východem), 1947–1991.

odsunem. „První transport německých uprchlíků odešel ze Zátoně 15. 7. 1945. Z okresu Český Krumlov bylo odsunuto 35 000 obyvatel.“ (Duffek 2014 b, nestránkované.)

Beneš uvádí (2002, s. 198), že těsně po válce na území Československa bylo přibližně 4 mil. Němců, převážnou část z nich tvořili starousedlíci, ostatní byli uprchlíci ze Slezska a z východní části Říše. Postavení německé menšiny upravoval dekret prezidenta republiky E. Beneše z května 1945. Němci byli prohlášeni za státně nespolehlivé osoby, zbaveni volebního práva a vyloučeni z veřejných služeb. Bylo zakázáno označení „Sudety“, v pohraničí se nesměli volně pohybovat, používání němčiny bylo značně omezené a byl jim zabaven majetek (Tamtéž, s. 205). Po odsunu zůstalo v Čechách 200 000 německých obyvatel. V pohraničních oblastech zůstalo plno vesnic opuštěných. Došlo k jejich osidlování. Za tímto účelem sem přicházeli Slováci, Maďaři, Bulhaři a Rumuni.

4.3 Školství v poválečném období

V říjnu roku 1945 byl vydán prezidentem republiky dekret č. 132/1945 Sb., který zavedl vysokoškolské vzdělávání učitelů všech stupňů škol na pedagogických fakultách. Zákonem z 9. 4. 1946⁶⁰ začaly vznikat pedagogické fakulty pro vzdělávání učitelů pro všechny stupně školy. Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích byla založena v roce 1948. V roce 1950 došlo k porušení koncepce jednotného vzdělávání učitelů. Učitelé 1. stupně přešli na pedagogická gymnázia, učitelé 2. stupně zůstaly na fakultě. Jako důvod byl uveden nedostatek učitelů a nástup silných ročníků do obecných škol. (Somr 1987, s. 279–280)

Košickým vládním programem z roku 1945 se zrušily německé školy. Do českých škol přicházely německé děti, které neuměly česky. U některých učitelů byla němčina na velmi dobré úrovni, jelikož museli v době protektorátu absolvovat náročné zkoušky z německého jazyka, ti se s dětmi domluvili. Na druhou stranu učitelé, kteří v době války nevykonávali své povolání z důvodu špatné znalosti německého jazyka, dětem nerozuměli. Německé děti navštěvovaly školy do doby, než došlo k odsunu německého obyvatelstva.

Na jaře roku 1948 byl přijat zákon č. 95/1948 Sb. o základní úpravě jednotného školství tzv. „Nejedlého školský zákon“⁶¹. Zákon vytvořil jednotnou školskou soustavu, která zajišťovala právo na vzdělání všem lidem bez rozdílu a byla bezplatná. Povinná školní docházka byla devítiletá od 6 do 15 let. (zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství)

Uspořádání školství bylo třístupňové:

národní škola (1. – 5. ročník)

střední škola (6. - 9. ročník)

vyšší výběrové školy (Tamtéž.)

Od roku 1948 byla intenzivně propagována sovětská pedagogika s marxistickými myšlenkami. Do učebních osnov byl zařazen Ruský jazyk. Ruský jazyk se stal povinným od 4. ročníku obecné školy. Náboženská výchova se stále vyučovala dvě hodiny týdně.

⁶⁰ Zákon č. 100/1946 Sb.

⁶¹ Zdeněk Nejedlý byl v roce 1948 ministrem školství.

Tabulka č. 5 Přehled vyučovacích hodin na národní škole r. 1948

Postupný ročník	1.	2.	3.	4.	5.
Jazyk český	9	9	8	8	8
Jazyk ruský	–	–	–	2	2
Prvouka	4	4	–	–	–
Vlastivěda	–	–	4	4	4
Počta a měření	3	4	4	4	4
Psaní	–	–	1	1	1
Kreslení	–	–	2	2	2
Ruční práce	–	–	1	2	2
Náboženská výchova	2	2	2	2	2
Hudební výchova	1	1	1	1	1
Tělesná výchova	2	2	2	2	2

Zdroj: vlastní tabulka na základě dat z učebního plánu a osnov z r. 1948

4.3.1 Malotřídní škola

Během války byly mnohé české školy na vesnicích zničeny. Malotřídní školy (*samozřejmě menšinová škola v Zátóni byla také malotřídní, ale v předchozích kapitolách bylo prioritní uvádět název „menšinová škola“, který vychází z daného kontextu. Naopak po odsunu německého obyvatelstva, již nemá smysl používat označení česká menšinová škola*) byly důležitým prvkem obnovy vzdělání po druhé světové válce. Umožňovaly dětem vzdělání ve velmi malých obcích a v odlehlých oblastech. Tyto školy měly často jen jednoho učitele, který vyučoval žáky různých věkových kategorií ve stejné třídě. Jedná se především o školy národní (1.– 5. stupeň).

Národní škola se zřídila, kde byl v obvodu tříletý průměr nejméně 20 dětí, které měly povinnost navštěvovat školu, ale pro velkou vzdálenost, neschůdnost cesty nebo pro špatnou dopravní obslužnost nemohly docházet do jiné školy. Na jednotřídní škole mohlo být nejvýše 30 dětí. (zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství)

Podle Duffka (2014 b, nestránkované) na venkov po válce do učitelských míst nastupovali mladí muži a ženy bez pedagogických zkušeností, do práce často chodili pěšky i několik kilometrů. V některých místech se učitelé střídali po jednom roce. Vypomáhali s hospodařením obce, vedli knihovny, evidenci potravinových lístků a starali se o zdejší kulturní život. Ve školách chyběly pomůcky a učebnice, rodiče odmítali spolupracovat a zničené školní budovy potřebovaly nutně opravit.

4.4 Malotřídní škola Zátůň 1945–1950

V květnu 1945 v Zátóni žili jenom Němci. Budovy německé a české školy byly obsazeny německými uprchlíky z Horního Slezska. Dne 15. května přijel do Zátóně nový zastupující učitel František Dvořák, který převzal školu i obecní úřad do své správy. Německé uprchlíky nechal vystěhovat a školu dal jednomu z nich vybít.⁶²

⁶² Srov. Kronika české obecné školy Zátůň 1920–1950, rukopis stránkovaný.

Odsun německého obyvatelstva

První transport s uprchlíky odjel ze Zátoně 15. července. Každý měsíc odvážel transport 50 místních Němců. Odsun německých uprchlíků skončil v listopadu 1946. Po odsunu zůstalo v Zátoni a v jejím okolí asi 10 německých rodin.⁶³

Otevření školy

Učitel Dvořák školu otevřel 22. června 1945. Výuku začaly navštěvovat děti ze smíšených rodin z celého okolí a německé děti, které schválila Místní správní komise. Celkem bylo ve škole 18 žáků, ale jenom dva mluvili česky. Zpočátku se žáci seznamovali s českým jazykem prostřednictvím česko-německé konverzace.⁶⁴

První školní rok

Ve školním roce 1945/1946 se do školy přihlásilo 19 žáků, z nichž bylo pět českých dětí, ale ani ony česky neuměly. Koncem září odešel zastupující učitel František Dvořák a dočasně ho zastoupila učitelka čekatelka Jiřina Kvasničková z Větrní, která zde začala učit také ženské ruční práce. Od 9. září měla škola nového výpomocného učitele Františka Kubálka, který byl 1. října 1946 jmenován definitivním učitelem a zároveň se jmenováním se mu zvýšil plat. Od 1. listopadu římskokatolické náboženství vedla učitelka mateřské školy z Větrní M. Karličková, kterou vystřídal farář L. Čapský z Českých Budějovic. NJP v Praze věnovala dětem sešity a učebnice. Okresní školský výbor daroval škole 3 výtisky Poupat a po jednom výtisku pohádkových knih.⁶⁵

Školní kroniku předal učiteli těsně před svým odsunem německý strážník Josef Kröppl, který ji u sebe během okupace uschoval. V kronice byly poslední záznamy pana učitele Vrhela vytrženy. Dne 6. listopadu si děti vyslechly přednášku o Velké říjnové socialistické revoluci (VŘSR). Během roku přibylo několik žáků, bohužel některé děti odešly, protože byly spolu s rodiči odsunuty.⁶⁶

Stav školní budovy těsně po osvobození

V přízemí budovy byla učebna a tři byty pro správce školy. Do června v jednom bytě sídlil obecní úřad, nakonec byl přemístěn do domu č. p. 13 po německém majiteli Weissovi. Jedna místnost bytu později sloužila jako sborovna. Budova školy disponovala velkou půdou a sklepem. Ve sklepě bylo uloženo palivové dříví a uhlí. V prostorách sklepa se nacházela prádelna s velkým kotlem. Na půdě, když pan učitel Kubálek hledal kroniku školy, objevil rozházenou školní knihovnu, knihovnu NJP, také obrazy a učební pomůcky. Půdu vyklidil a v podkroví zřídil dočasný kabinet. Zdi ve vnitřních prostorách školy byly omlácené a na stěnách chyběly věšáky.⁶⁷

Na budově školy chyběl nápis „Obecná škola a znak Československé republiky. Na čelní zdi byl vyobrazen hákový kříž, ale ten správce školy zabilil, jakmile nastoupil do zaměstnání. Před školou zůstal sloup na vztyčení vlajky, natřený v barvě české trikolory.

⁶³ Srov. Kronika české obecné školy Zátoň 1920–1950, rukopis stránkovaný

⁶⁴ Srov. Tamtéž.

⁶⁵ Srov. Tamtéž.

⁶⁶ Srov. Tamtéž.

⁶⁷ Srov. Tamtéž.

Školní zahrada byla zarostlá plevelem a ovocné stromky, které zde byly vysazeny před válkou, zmizely⁶⁸.

Jak píše učitel Kubálek, život v obci byl zpočátku velmi těžký. Na faře žil stále duchovní Pettermichl Odillo, který vedl církevní obřady stále v německém jazyce. V poničené budově německé školy bydlela manželka ředitele školy Honetschlägera, kterého zajali Američané, jelikož sympatizoval s nacismem. Americká armáda měla svou posádku do září 1945 v obci Svéráz.⁶⁹

Dvojtřídka

Na začátku školního roku 1946/1947 přišlo 29 žáků do nově vymalované učebny a na vnější stěnu školní budovy se opět vrátil nápis „*Obecná škola*“. V listopadu 1946 stoupl počet žáků na čtyřicet šest. Kapacita učebny už nestačila, a tak byla od prosince otevřena druhá učebna v 1. patře, kde byl dříve umístěn kabinet. V přízemí byl 1. až 3. postupný ročník a jejich třídním učitelem zůstal nadále František Kubálek. V patře sídlil 4. až 8. postupný ročník a jejich třídním učitelem se stal nově přichozí výpomocný učitel Zdeněk Hořejší. V říjnu za účasti inspektora V. Boubelíka byla ve škole zvolena místní školní rada (MŠR). Všichni zvolení členové ihned složili slib, že budou řádně plnit zadané úkoly.⁷⁰ Učitel Kubálek poznamenal: „*Prakticky všechny práce vykoná řídicí učitel Kubálek pro nezajem ostatních*“⁷¹.

V průběhu školního roku proběhly typické každoroční oslavy, které se slaví už od první republiky: výročí narození a úmrtí TGM, vznik republiky, výročí narození J. A. Komenského, Jana Husa a prezidenta E. Beneše. Naproti tomu oslavy VŘSR, oslava vzniku Federativní lidové republiky Jugoslávie, výročí založení Rudé armády a výročí konce druhé světové války⁷² jsou významné dny a svátky, které byly připomínány až po roce 1945.⁷³

Před vánočními prázdninami proběhla ve škole vánoční besídka. Děti z obou stupňů školy se sešly v jedné budově u rozsvíceného stromečku, zazpívaly si koledy a dostaly kornout cukroví, sešity a náčrtník. Na nadílku přispěla NJP v České Krumlově částkou 1000 Kč.⁷⁴

Nečekaná událost

Vlivem jarního tání byl 15. března 1947 stržen most mezi Zátoní a Zátoňskými Dvory. Celkem 32 dětí se nedostalo do školy. Místní školní rada požádala ONV⁷⁵ v Českém Krumlově o výstavbu nového mostu, ale jejich žádost byla zamítnuta. Na výstavbu mostu sehnala peníze NJP ČK spolu s ÚV NJP Praha. Stavba mostu byla zahájena 25. července 1947, práce na jeho výstavbě byly zdlouhavé, proto byl most dokončen až 5. června 1948. Děti se do školy dostávaly nejprve po řece na loďce, později po provizorní lávce.⁷⁶

⁶⁸Srov. Kronika české obecné školy Zátoň 1920–1950, rukopis stránkovaný.

⁶⁹Srov. Tamtéž.

⁷⁰Srov. Tamtéž.

⁷¹Kronika české obecné školy Zátoň 1920–1950, rukopis stránkovaný, s. 111.

⁷²Vyhlášena 29. 11. 1945.

⁷³Srov. Kronika české obecné školy Zátoň 1920–1950, rukopis stránkovaný.

⁷⁴Srov. Tamtéž.

⁷⁵Okresní národní výbor.

⁷⁶Srov. Tamtéž.

4.4.1 Škola po Vítězném únoru

Ve školním roce 1947/1948 odešel učitel Hořejší a na jeho místo nastoupila na vlastní žádost učitelka L. Soukupová-Blažková, manželka místního vrchního velitele SNB⁷⁷. Školu navštěvovalo 51 žáků, někteří z nich byli národnosti rumunské, bulharské a maďarské. Zdejší učitelé tyto žáky doučovali českému jazyku.⁷⁸

Dne 6. března 1948 řídící učitel vysvětlil všem žákům únorové události spojené se změnou vlády a 10. března si pak žáci vyslechli v rozhlase projev nového ministra školství a osvěty Zdeňka Nejedlého. V obou třídách byl založen dorost Českého červeného kříže, který dohlížel na dodržování hygieny ve škole a u jednotlivých žáků.⁷⁹

Mimoškolní povinnost

Starší žáci ve volném čase sbírali starý papír, který si pak převzala Jihočeská papírna Závod Rudého práva ve Větřní. Také chodili do lese sázet stromky. Zde odpracovali 700 hodin, nasbírali 27 kg borůvek, ty pak předali mlékárně v Českém Krumlově.

Před letními prázdninami byly žákům připomínány jejich prázdninové povinnosti:

- sběr odpadových hmot,
- sběr léčivých bylin,
- sběr mandelinky bramborové,
- sběr opadaného ovoce.⁸⁰

Nový školský zákon

Dne 1. září byl školní rok zahájen slavností na počest vydání „Nejedlého školského zákona“. V slavnostním projevu řídící učitel Kubálek vysvětlil rodičům a žákům nový školský zákon o jednotné škole. Všichni přítomní přivítali nový typ národní školy. Učitelé týden před zahájením školního roku školský zákon studovali, aby byli připraveni podle nových osnov učit⁸¹.

Učebny *národní školy* v obci:

1. třída (1. až 3. ročník) zůstává ve škole
2. třída (4. až 5. ročník) se stěhuje do domu č. p. 9 po bývalé německé školce.

Po pátém ročníku musí žáci navštěvovat jednotnou střední školu v Českém Krumlově, kde mohou bydlet na internátě. Radost z nového zákona překazila smutná zpráva o skonu milovaného prezidenta Dr. Edvarda Beneše. Od 3. 9. do 9. 9. byl vyhlášen státní smutek. O prázdninách nastoupil řídící učitel vojenské cvičení, dne 15. srpna byl na vlastní žádost přeložen na okres Soběslav a učitelka Soukupová byla přeložena na okres Trhové Sviny. V roce 1949 byla obec Zátoň přeorganizovaná na Místní národní výbor (MNV), v červnu 1950 se stal předsedou Václav Eliáš.⁸²

Ve školním roce 1949/1950 se stala ředitelkou školy Marie Bicková, do Zátoně byla spolu s ní přidělena učitelka Zdeňka Svobodová. Jelikož počet žáků ve druhé třídě stoupl na 38 osob, přestala být učebna v budově č. p. 9 vyhovující. Bylo rozhodnuto, že se upraví

⁷⁷ Sbor národní bezpečnosti, tzv. esenbáci (dnes policie)

⁷⁸ Srov. Kronika české obecné školy Zátoň 1920–1950, rukopis stránkovaný.

⁷⁹ Srov. Tamtéž.

⁸⁰ Srov. Tamtéž.

⁸¹ Srov. Tamtéž.

⁸² Srov. Tamtéž.

jedna učebna, 2 záchody a chodba v bývalé budově německé školy. V říjnu 1949 se žáci přestěhovali do budovy č. p. 2.⁸³

K 31.12. 1949 byla zrušena místní školní rada a 15. 9. 1949 bylo ustanoveno Sdružení rodičů a přátel školy (SRPŠ). Na okrese vzniklo průkopnické hnutí vlasteneckého učitelstva. Dne 1. října se začal volně prodávat chléb a pečivo (nebyl na potravinové lístky).⁸⁴ Do oslavných dnů jsou přidáni Josif Vissarionovič Stalin, Vladimír Iljič Lenin a Klement Gottwald.

⁸³ Srov. Kronika české obecné školy Zátoň 1920–1950, rukopis stránkovaný.

⁸⁴ Srov. Tamtéž.

Závěr

V rámci této teoretické práce jsem se zaměřila na podrobné zmapování historie české menšinové školy v Zátóni v letech 1920–1950 v kontextu česko-německých vztahů v Sudetech, kde byla jiná situace než ve zbytku Česka. Jak se ukázalo, geografická poloha této školy a soudobé státní zřízení měly nejen na chod školy, ale i na život všech, kteří s ní byli spjati, skutečně velký vliv.

Při psaní této práce jsem využila především přímou metodu, kdy jsem čerpala informace z dobových pramenů (*kronika, listiny, zápisy ze sčítání lidu, výroční zprávy*), literatury (*odborné, historické knihy, sborníky...*) a webových stránek. Protože jsem chtěla komplexně zmapovat dějiny Zátoňské školy, neobešla jsem se ani bez nastudování dobové politické a národnostní situace ve státě a na Českokrumlovsku.

Významným zdrojem pro mě byla kronika zátoňské školy, která dokládá paměti nejen o založení školy, jejím chodu, výstavbě nové budovy, zaměstnancích a stavu žactva, ale i o životě v obci. Přestože vnímám kroniku jako místo pro uchování vzpomínek i pro další generace, byly konkrétně tyto pamětihodnosti zaznamenávány učiteli mnohdy spíše emotivně a bez informací o souvisejících soudobých, zejména politických událostech a dalších detailů. Bylo proto potřeba chybějící skutečnosti dohledat a doplnit souvislosti, jako například např. informace o výsledcích sčítání lidu v Zátóni z r. 1920 a r. 1930. Tato potřebná data jsem získala ze statistických lexikonů z let 1921, 1930. U výsledků z voleb do Senátu a Poslanecké sněmovny (r. 1935) jsem doplnila názvy stran, neboť v kronice jsou uvedena pouze čísla, pod kterými strany kandidovaly, nikoli o které strany se jednalo. Na základě těchto informací jsem vytvořila přehledovou tabulku, která je součástí příloh.

Cenným zdrojem při mapování historie a školství v českokrumlovském kraji, mi byly sborníky pedagoga a historika Zdeňka Duffka.

Při doplnění některých údajů, které nejsou v kronice zaznamenány, jsem použila metodu komparativní (délka týdenní školní docházky, služební zařazení učitelů aj. Použila jsem i metodu nepřímou při objasnění názvu obce, špatného zápisu o historii obce v kronice.

Dalšími důležitými zdroji informací mi byl především archiv SOkA Č. Krumlov, Národní digitální knihovna Kramerius, virtuální archiv [Monasterium](#), soukromá knihovna Zdeňka Duffka, webová stránka Jihočeské vědecké knihovny ČB „Kohoutí Kříž.“

Předkládám zde tedy jednak ucelený soubor informací o historii jedné konkrétní školy reflektující, jak ideologie prostředí ovlivňovala její chod, jednak přehled dobové politické a národnostní situace ve státě a na Českokrumlovsku, který může mimo jiné pomoci mladší generaci pochopit, proč v českém státě byla česká škola menšinovou a seznámit se s chodem školy na malé pohraniční vesnici v 1. polovině 20. století.

Seznam použitých zdrojů

ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK, ed. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2010. ISBN 978-80-86057-66-8.

BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám: vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*. Praha: Gallery, 2002. ISBN 80-86010-55-4.

C. k. statistická ústřední komise. *Podrobný seznam míst zemí rakouských: zpracován na základě výsledků sčítání lidu ze dne 31. prosince 1910, IX: Čechy*. Ve Vídni: Tiskem a nákladem C.k. dvorní a státní tiskárny, 1916.s. 191–192. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:f4a92605-be2f-4a1e-b0eb-813d9c7d17e2>.

Český směr: *deník Československé strany národně socialistické na českém západě*. Plzeň: Lidové tiskařské, vydavatelské a nakladatelské družstvo, 22.12.1921, **23**(298). ISSN 1805-1596. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:4fd58030-018d-11ea-9e5a-5ef3fc9bb22f>.

DUFFEK, Zdeněk a kol. *Rozvoj školství na českokrumlovském okrese*, Okresní komise regionálních dějin při OV KSČ v Českém Krumlově, Český Krumlov, 1975(a), čj. kult./53/1974.

DUFFEK, Zdeněk. *Malotřídní školy na Kaplicku a Českokrumlovsku: (po roce 1945)*. Větrní, 2014(b). Rukopis nestránkovaný.

DVOŘÁK, Jiří a kol. *České Budějovice pod hákovým křížem*. Praha: Mladá fronta, 2016. ISBN 978-80-204-4034-1.

EFFENBERKOVÁ, Petra. Zátoň, *Území s archeologickými nálezy*. Isad.npu.cz [online]. Praha: Národní památkový ústav, © 2019 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://isad.npu.cz/>.

FABIÁNOVÁ, Nikol. *Ein Beitrag zur Geschichte der Gemeinde Zátoň. Č. Bud.*, 2014. diplomová práce (Mgr.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Pedagogická fakulta.

HENDRICH, Josef. *Úvod do obecné pedagogiky*. Praha: Profesorské nakladatelství a knihkupectví, 1935. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:2b24e429-9cba-41fb-a59b-35f322b23c0c>.

Historie a současnost sčítání lidu. In: Český statistický úřad [online]. Praha, 2005 [cit. 2023-07-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>.

HRONEK, Josef. *Výbor zákonů školských, [Díl] III: Školní a vyučovací řád pro školy obecné a měšťanské a pro školy (třídy) pomocné*. V Praze: Kropáč a Kucharský, 1938. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:1abfd8a0-7904-11e7-b92d-005056827e51>.

- JUMGMANN, Josef. *Slovník česko-německý: W-Z, Svazek 5*. In: Google Books [online]. Praha: Fetterlowá, 1839 [cit. 2023-07-14]. Dostupné z: <https://books.google.com/>.
- KOCH, Edmund. *Farnost Ottau*. [Http://www.ottau-zaton.eu](http://www.ottau-zaton.eu) [online]. Eitensheim: Förderkreis Kirche St. Johannes Beheadin, ©2021 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <http://www.ottau-zaton.eu/>.
- KURAL, Václav a kol. *"Sudety" pod hákovým křížem*. Ústí nad Labem: Albis international, 2002. ISBN 80-86067-66-1.
- KVAPIL, Martin. *Češi a Němci, jejich vztahy a vliv na veřejnou správu v Českém Krumlově v letech 1918–1938*. Č. Krumlov, 2013. bakalářská práce (Bc.). CEVRO INSTITUT V ČK.
- MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-242-1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:5545c2b0-0f12-11e3-9439-005056825209>.
- MAREŠ, Jan. Kohoutí Kříž. In: Kohoutikriz.org: šumavské ozvěny [online]. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, ©2001-2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.kohoutikriz.org/>.
- Matice školská. *Pamětní list vydaný na oslavu půlstoleté činnosti Ústřední matice školské v Praze*. V Praze: Ústřední matice školská, 1931. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:11852ae3-c116-4fec-9d47-5ed802854706>.
- ONDRÁČEK, Karel. *50 let Národní Jednoty Pošumavské: 1884-1934*. Praha: Národní Jednota Pošumavská, 1934, [i.e. 1935]. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:8f3c7c80-4b6a-11e4-a450-5ef3fc9bb22>.
- PROFOUS, Antonín a kol. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, pův. význam a změny*. sv. 4 Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1957. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a24988f0-c49b-11e3-bb44-5ef3fc9bb22f>.
- SALABA, Josef. *K minulosti Vitorazska ve světle fakt kolonizačních a agronomických*. In: Časopis společnosti přátel starožitností českých v Praze. Praha: Společnost přátel starožitností českých v Praze, 31.10.1914, 22(4). ISSN 1210-9266. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7adaf080-1e82-11e7-8006-005056822549>.
- SEDLÁČEK, August a spol. *Hrady, zámky a tvrze království Českého*, Díl 3: Budějovsko. Praha: Argo, 1994. ISBN 80-85794-27-6.
- SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c9001dc0-9bb6-11e6-89b1-5ef3fc9ae867>.
- Statistický lexikon obcí v Čechách: úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař.: vydán ministerstvem vnitra a Státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 15. února 1921. V Praze: Státní úřad statistický, 1924. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:54c21e0b-ef47-4542-a073-392e1529122d>.
- Statistický lexikon obcí v zemi České: úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař.: vydán ministerstvem vnitra a Státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 1. prosince 1930. Praha: Orbis, 1934. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:54c21e0b-ef47-4542-a073-392e1529122d>.

ŠIMÁNEĚ, Michal. *České menšinové školství v Československé republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2019. ISBN 978-80-210-9410-9.

ŠMILAUER, Vladimír. Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných). Praha: SPN, 1963. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:47460f10-a5ba-11e2-ada5-005056825209>.

ŠRÁMEK, Josef. Mezi normou, reformou a praxí: Proboštství středověkých benediktinských klášterů na příkladu českých mužských konventů. Olomouc, 2016. Disertační (Ph.D.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Filozofická fakulta.

ŠUBERT, František Adolf. *Malý Ottův slovník naučný: dvoudílný: příruční kniha obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1906. sv. 2. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:940c8bc0-20e4-11e4-8e0d-005056827e51>.

Věstník ministerstva školství, věd a umění. Praha: Státní nakladatelství, 12.08.1948, 4 (14 a), s. [349]. ISSN 1802-5072. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:98286340-e713-11ea-9a6f-5ef3fc9ae867>.

Zákon č. 121/1920 Sb. (ústavní zákon). In: *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 2023-08-06]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html.

Zákon č. 226/1922 Sb. (školský zákon). In: atlasgroup.cz [online]. [cit. 2023-08-06]. Dostupné z: http://data.atlascloud.cz/LCR/Rejstrik/Sb/public/1922/sb080-1922/226_1922/226_1922.pdf.

Zákon č. 4/1926 Sb. (školský zákon) o úpravě platových a služebních poměrů učitelstva obecných škol. In: *ASPI* [online]. [cit. 2023-08-29]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/4178/1/2/zakon-c-104-1926-sb-o-uprave-platovych-a-sluzebnich-pomeru-ucitelstva-obecnych-a-obcanskych-skol-ucitelsky-zakon/zakon-c-104-1926-sb-o-uprave-platovych-a-sluzebnich-pomeru-ucitelstva-obecnych-a-obcanskych-skol-ucitelsky-zakon>.

Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon). Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t1145_01.htm.

ZÁLOHA, Jiří. *Stručné dějiny Českokrumlovska*, Okresní komise regionálních dějin při OV KSČ v Českém Krumlově, Český Krumlov, 1983, čj. 54-403/16-83.

Archiválie

Břetislaw, dux Boemiae, dotal monasterium s. Joannis in Ostrow ord. s. Benedicti. 1037–1055. Olomouc: ed. Antonín Boček, 1836, Nr.146. In: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae I. (319–1199). Dostupné také z:

<https://www.monasterium.net/mom/Moraviae/744bac9d-9bac-4d67-adce-b1c44ffa89b4/charter?lang=ces&q=Zaton>.

Národní archiv Praha, fond českých klášterů zrušených za Josefa II. (1115-1760), sign. 469. In: *Monasterium.net* [online], [cit. 2023-07-19]. Dostupné na:

<https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/AZK/469/charter>.

Státní okresní archiv Český Krumlov (SOkAČK), Kronika české obecné školy Zátoň 1920-1950, rukopis stránkovaný.

Státní okresní archiv Český Krumlov (SOkAČK), Pamětní kniha Větrní 1924-1940, rukopis stránkovaný.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Výsledky sčítání lidu 31. 12.1910	11
Tabulka č. 2: Výsledky sčítání lidu 15. 2.1921	13
Tabulka č. 3: Výsledky sčítání lidu 1. 12. 1930	13
Tabulka č. 4: Seznam učitelů a dětí 1920–1938	19
Tabulka č. 5 Přehled vyučovacích hodin na národní škole r. 1948	27

Seznam příloh

- Příloha č. 1** *Pohled na školu, kostel a faru v Zátoni, 20. léta 20. století*
Příloha č. 2 *Výsledky voleb do PS a Senátu ve volebním obvodu Lověšice, r. 1935;*
Příloha č. 3 *Pohled na českou školu v Zátoni, r. 1929*
Příloha č. 4 *Plánek Zátone a Zátोňských Dvorů se jmény vlastníků v roce 1945*

Přílohy

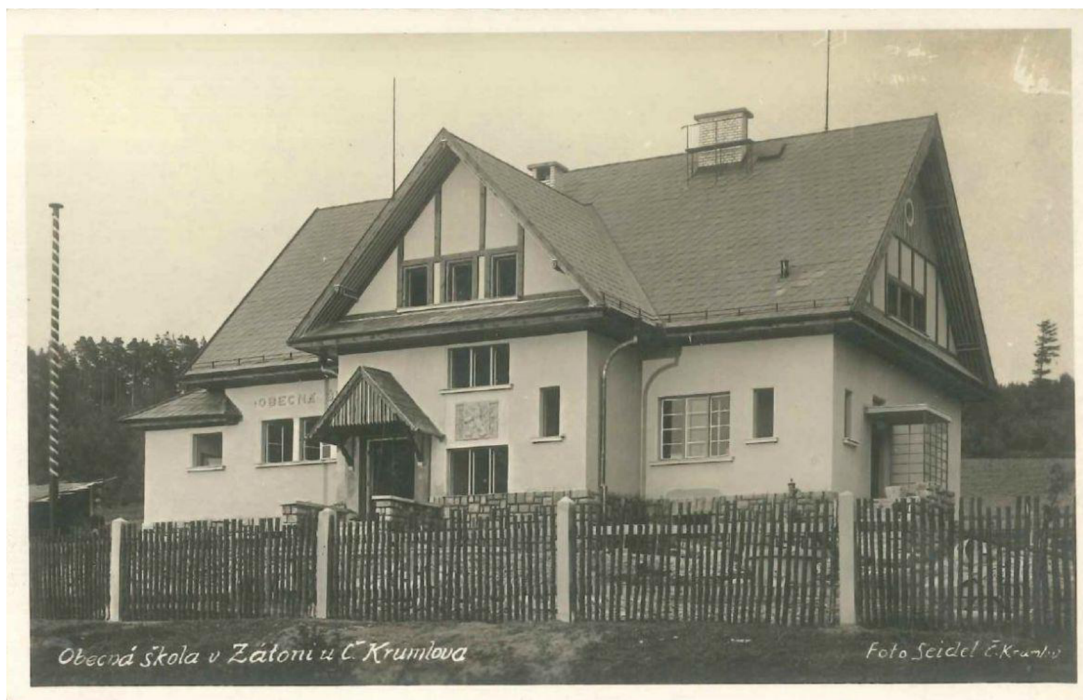
Příloha č. 1 *Pohled na školu, kostel a faru v Zátoni, 20. léta 20. století
(pohlednice ze sbírek Jihočeského muzea ČB)*

Zdroj: <https://www.kohoutikriz.org/images/ullme7.jpg>

Politické strany	Počet hlasů PS	Počet hlasů Senát
2 Československá sociálně demokratická strana dělnická, ČSDSD	–	1
3 Československá strana národně socialistická, ČSNS	1	1
6 Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei in der Tschechoslowakischen Republik, DSAP	1	1
8 Bund der Landwirte BdL	28	30
9 Deutsche Christlichsoziale Volkspartei, DCV	32	27
10 Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská, ČŽOSS	2	2
11 Magyar Nemzeti Párt, MNP	5	2
12 Sudetendeutsche Partei, SdP (henleinovci)	81	74
16 Národní sjednocení, NSJ	10	9
Celkem hlasů	160	147

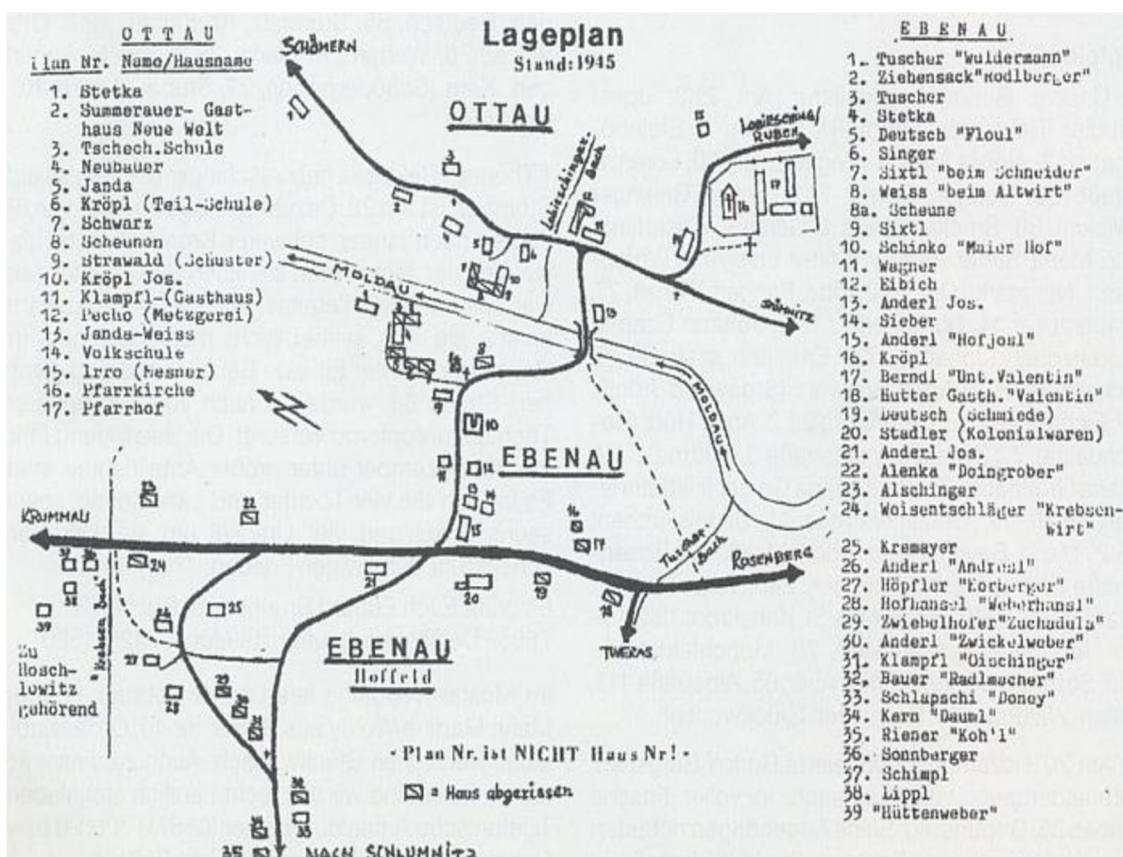
Příloha č. 2 *Výsledky voleb do PS a Senátu ve volebním obvodu Lověšice, r. 1935;*

Zdroj: vlastní práce s použitím dat ze školní kroniky Zátoně a z originálních volebních lístků z roku 1935, dostupných na: <https://aukro.cz/kandidatni-listiny-do-senatu-volby-1935-13-kusu-6993963936>
<https://aukro.cz/11x-kandidatni-listina-1935-volby-do-poslanecke-snemovny-1-republika-6974113312>

Příloha č. 3 Pohled na českou školu v Zátone, r. 1929

Foto: Seidel Zdroj: <https://www.skolnibudovy.cz/budova/312>

Příloha č. 4 Plánek Zátone a Zátonevských Dvorů se jmény vlastníků v roce 1945 nakreslil Herbert Erbs

Repro Glaube und Heimat, 1999

Zdroj: <https://www.kohoutikriz.org/images/mullj2.jpg>

Abstrakt

KELLINGEROVÁ, M. *Historie české menšinové školy v Zátóni v letech 1920–1950.* České Budějovice 2023. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce M. Weis.

Klíčová slova: Zátón, historie menšinové školy, malotřídní škola, školství, Ústřední matice školská, česko-německé soužití, příhraniční oblast

Hlavním cílem práce je popsat život české menšinové školy v Zátóni v letech 1920 až 1950 a její proměny v kontextu dané doby. V úvodní části je popsána geografie a historie obce. Následující kapitoly se zaměřují na období 1. republiky, na dobu nacistické okupace a na poválečnou dobu do roku 1950. V těchto kapitolách je uvedena stručná charakteristika doby, česko-německé vztahy, vývoj školství a popsán život na české škole v Zátóni. Při historickém výzkumu byla použita metoda přímá, nepřímá a komparativní. Hlavním zdrojem informací byly dobové prameny a odborná literatura. Velký vliv na chod školy mělo státní zřízení a geografická poloha obce.

Abstract

History of the Czech minority school in Zátoň in the years 1920–1950

Keywords: Zátoň, history of the minority school, small schools with composite classes, education, the Central School Register, Czech-German coexistence, the border area

The main goal of the work is to describe the life of the Czech minority school in Zátoň from 1920 to 1950 and its changes in the context of that period. The introductory part describes the geography and history of the village. The following chapters focus on the period of the First Republic, the period of Nazi occupation, and the post-war period until 1950. In the following chapters a brief description of the period, Czech-German relations, the development of education, and a description of life at the Czech school in Zátoň are given. Direct, indirect, and comparative methods were used in the historical research. The primary source of information was contemporary sources and professional literature. The state establishment and the geographical location of the village influenced the running of the school.